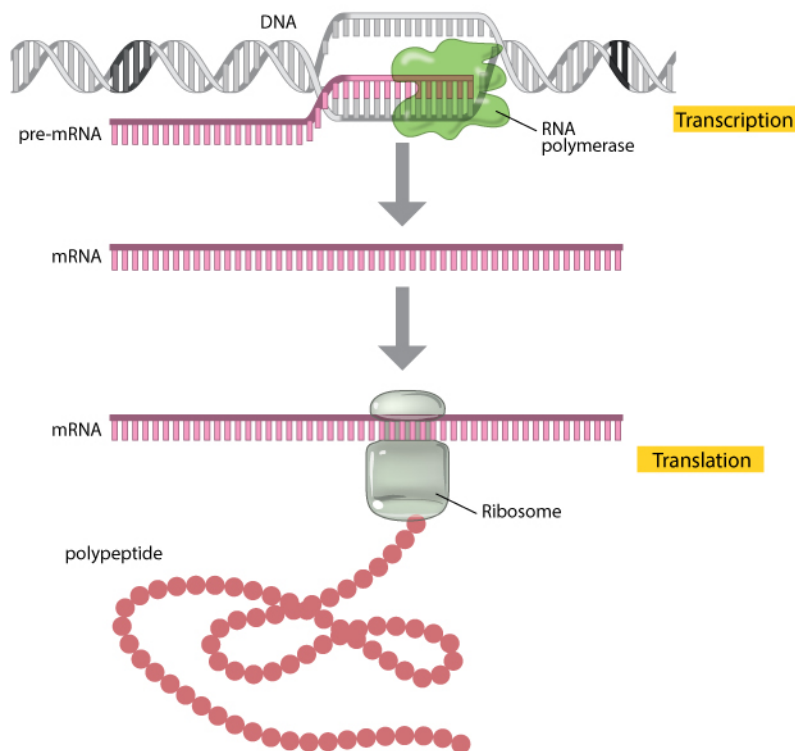

**PEPTIDI i
PROTEINI**

PEPTIDI I PROTEINI

- **Najzastupljeniji biomolekuli u ćelijama: oko 50 % suve materije**
- **Raznorodna grupa, različite funkcije**
- **Instrumenti ekspresije genetskih informacija**

PEPTIDI

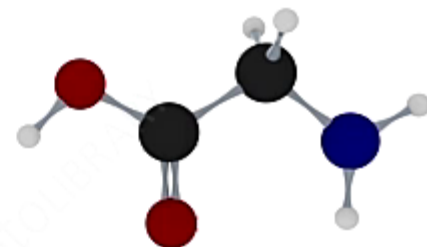
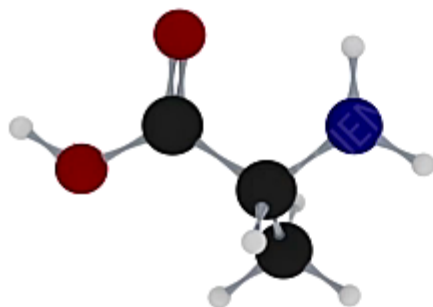
Sličnosti i razlike

- Imaju L-aminokiseline kao monomere
 - Imaju do 100 aminokiselina (do 10^5 Da)
 - Imaju konfiguraciju
 - Tipovi hemijskih veza
 - Peptidna veza
 - Disulfidna veza
- Imaju L-aminokiseline kao monomere
 - Imaju preko 100 aminokiselina
 - Imaju i konfiguraciju i konformaciju
 - Tipovi hemijskih veza
 - Peptidna veza
 - Disulfidna veza
 - Vodonična veza
 - Hidrofobne interakcije
 - Elektrostatičke interakcije

Peptidi

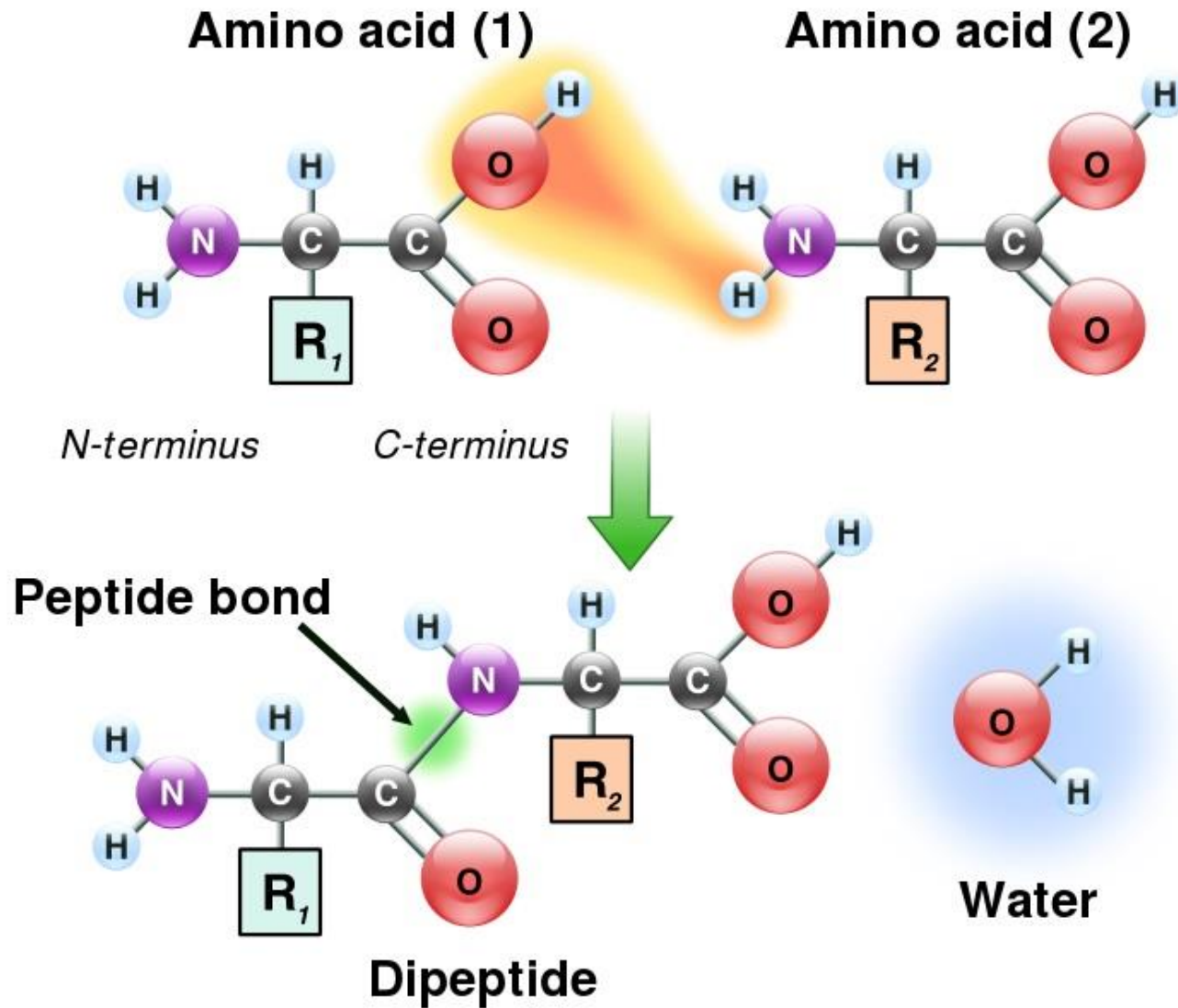
Peptidna veza

- polimerizacija,
- dehidratacija,
- stvaranje amidne veze

Peptidi

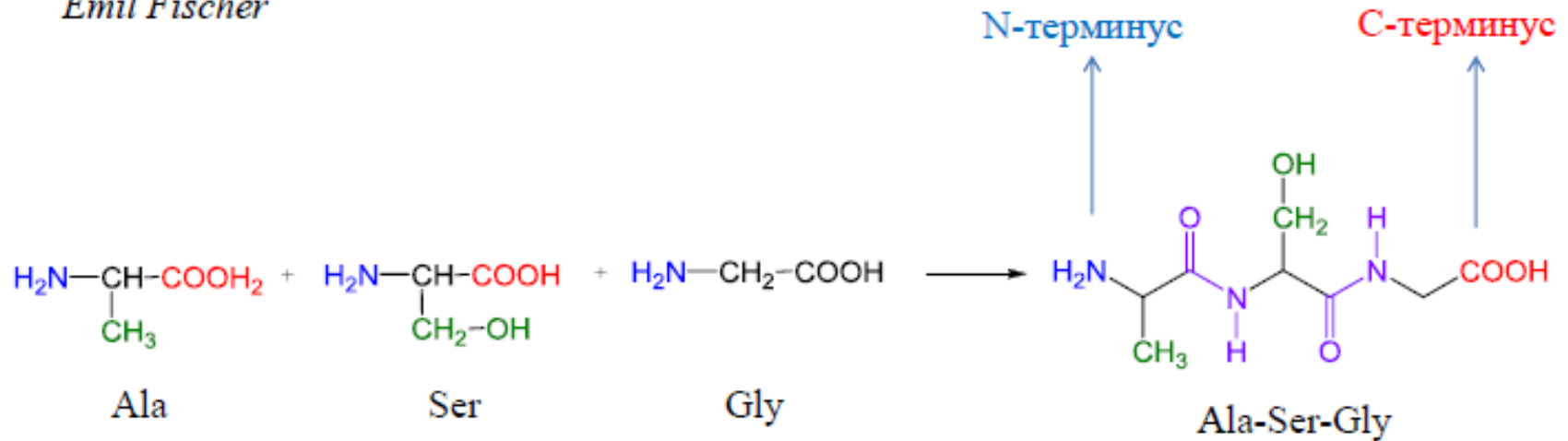
Peptidna veza

Peptidi

Nomenklatura

Emil Fischer

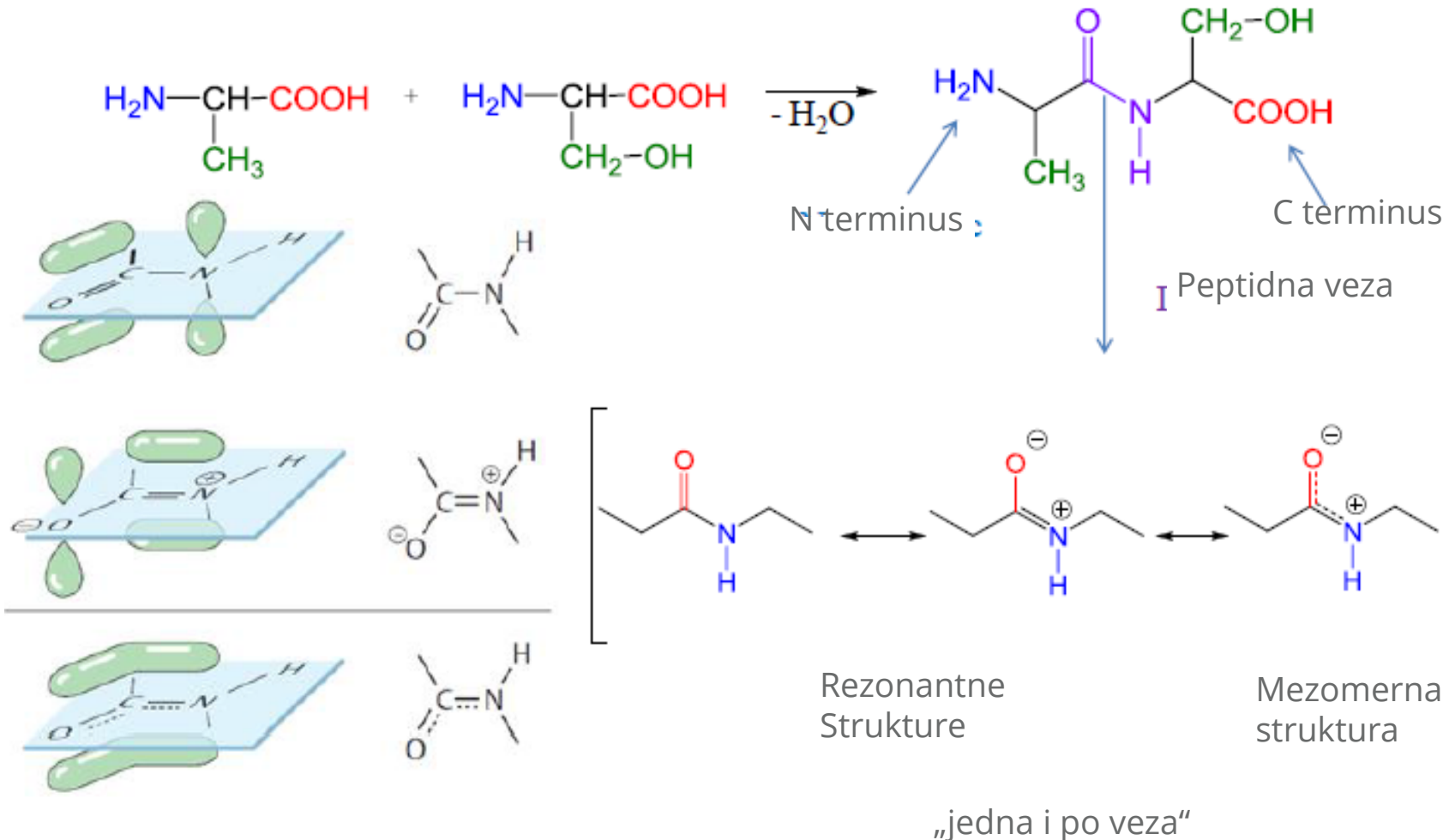

alanil-seril-glicin

Asp-aspartil
Asn-asparagil
Glu-glutamil
Gln-glutaminil

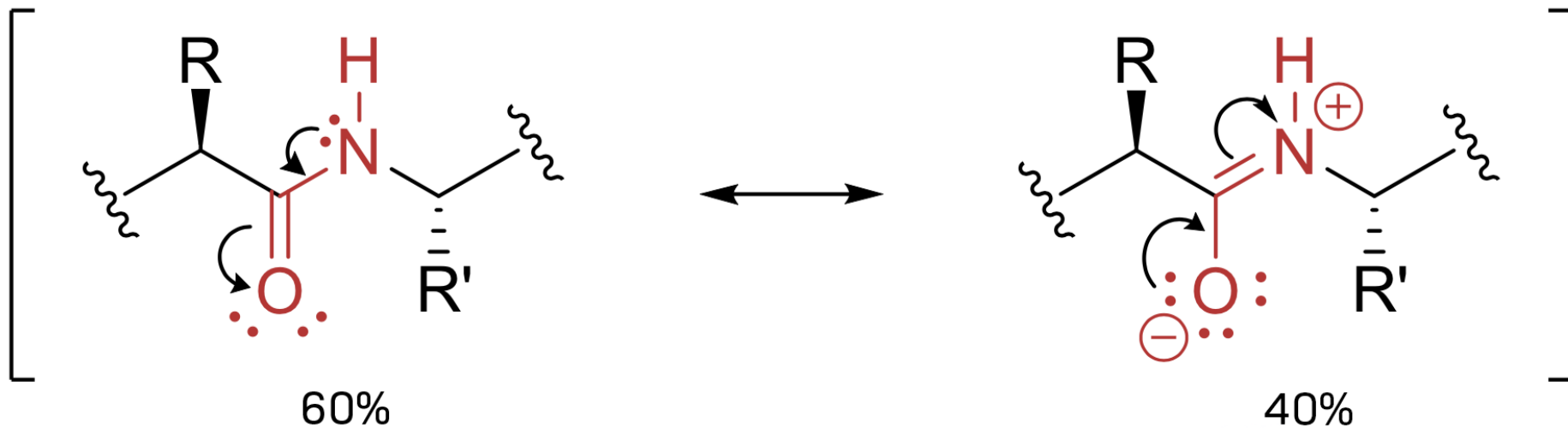
Peptidi

Peptidna veza

Peptidi

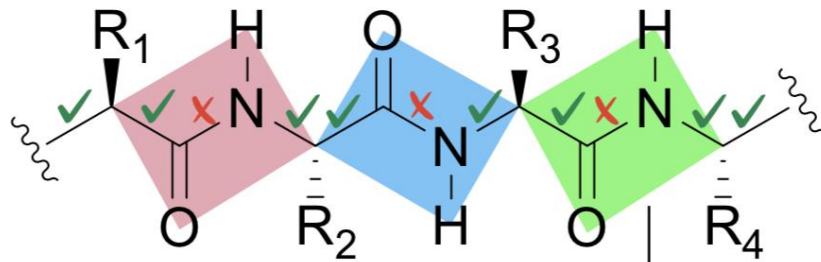
Peptidna veza

Peptidi

Peptidna veza

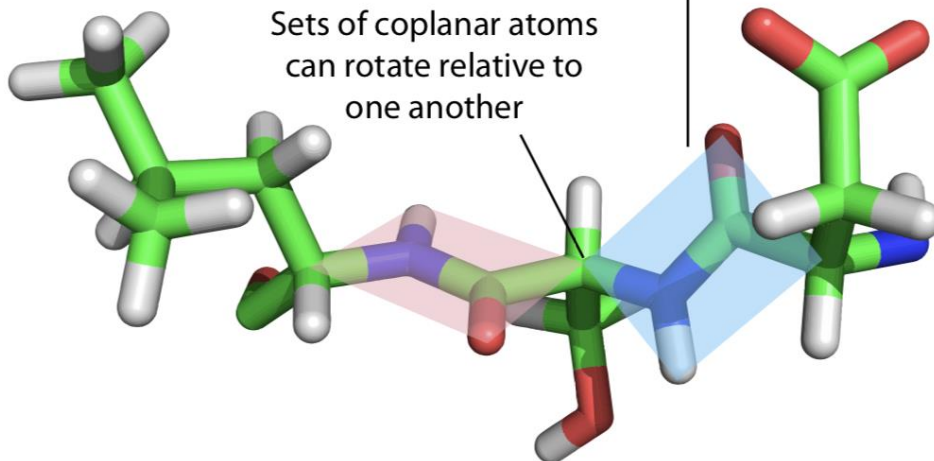
(A)

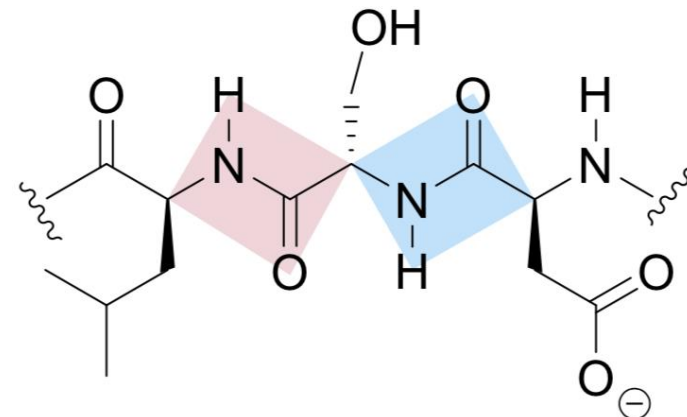
- ✓ Bond is free to rotate
- ✗ Bond is **not** free to rotate; peptide bond

The peptide bond
confines six atoms to the
same plane

(B)

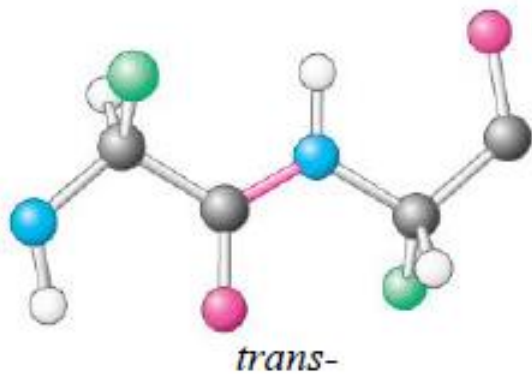

=

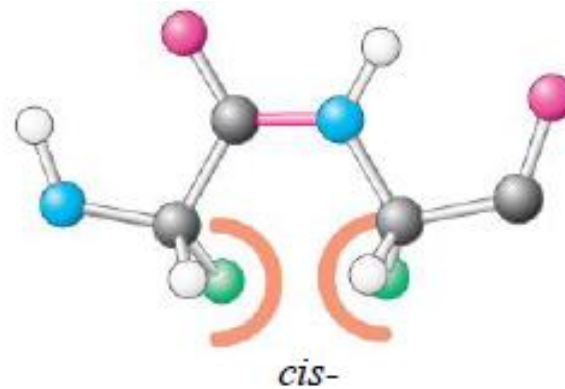

Peptidi

Peptidna veza

Dozvoljena
rotacija

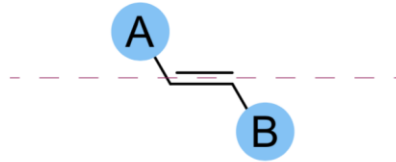

Zabranjena
rotacija

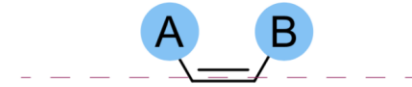
Peptidi

Peptidna veza

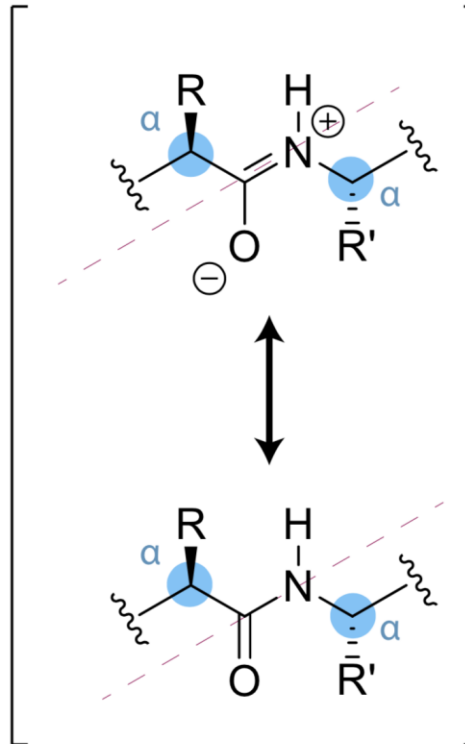
(A) *Trans* configuration

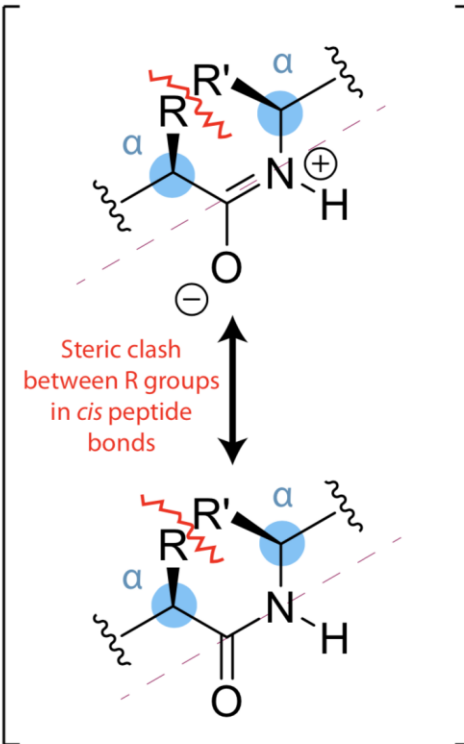
Cis configuration

(B) *Trans* peptide bond

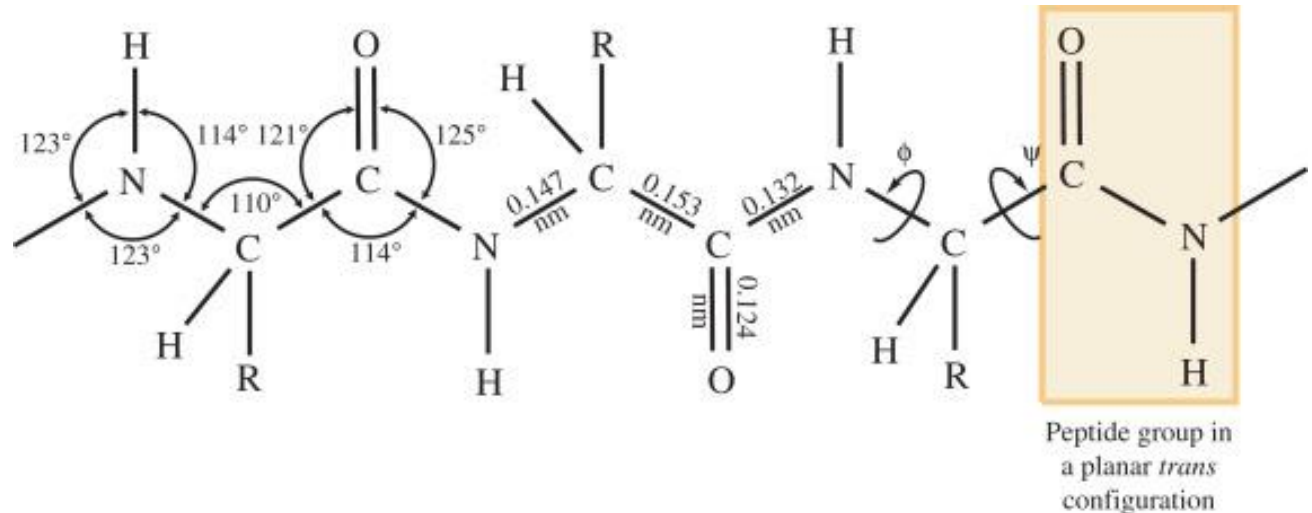
Cis peptide bond

Peptidi

Peptidna veza

- Parcijalni karakter dvostruke veze
- Nema slobodne rotacije
- Planarna
- *Trans* konfiguracija
- Nereaktivna

Peptidi

Nivoi organizacije

Primarna struktura

- *Vrsta, redosled i broj aminokiselina*
- *Konfiguracija peptida i proteina*
- *Sekvenca*
- *Neki peptidi imaju i sekundarnu strukturu !!!*

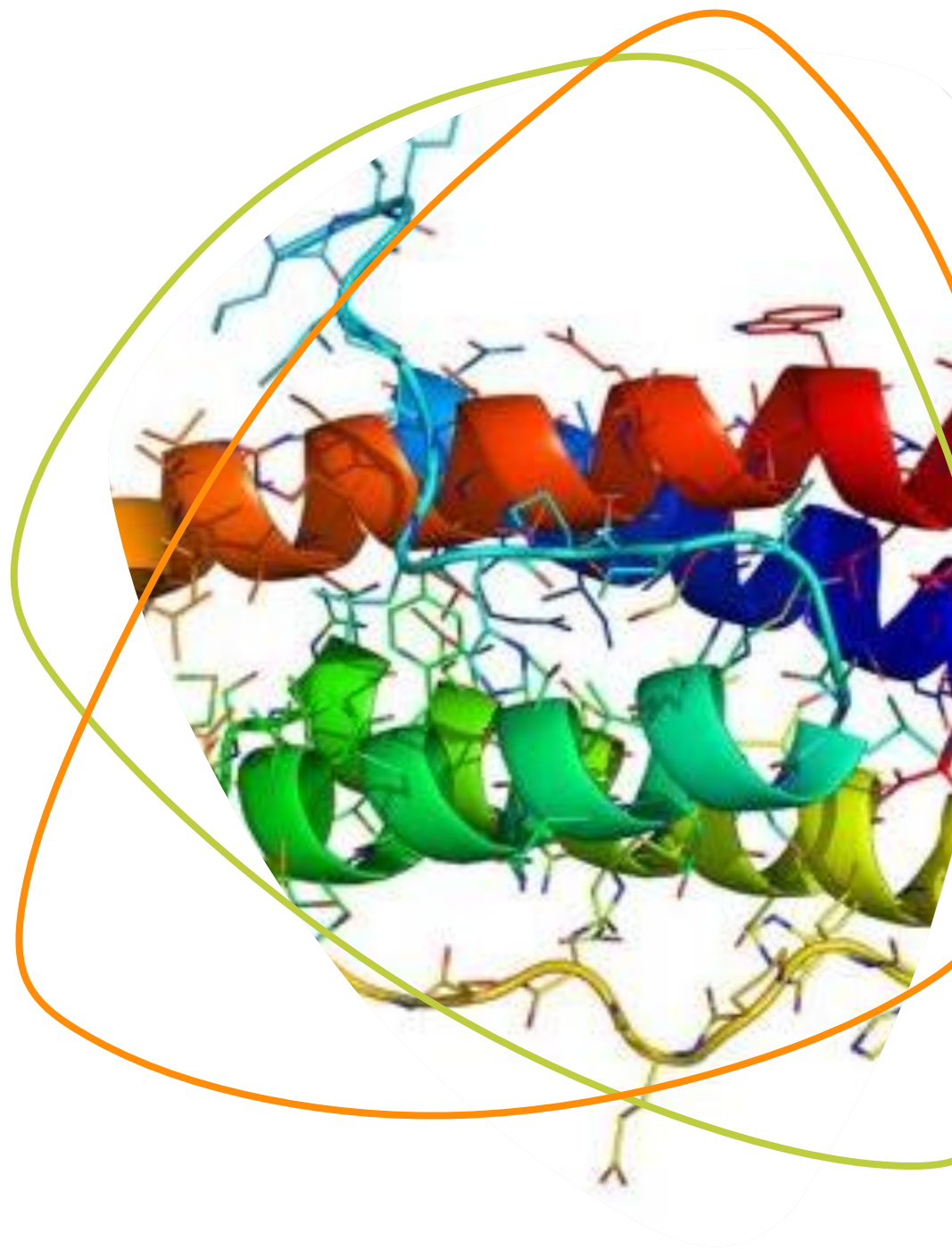
Ala-Ser-Gly

Gly-Ser-Ala

Dva različita tripeptida koji imaju iste aminokiseline ali različitu primarnu strukturu

Hemijske sinteze

- Po dvije funkcionalne grupe iz svake aminokiseline mogu da se redukuju i grade peptidnu vezu
- Pri sintezi mora da se ispoštuje redosled aminokiselina

PEPTIDI

Hemijske sinteze

UTVRDITI SEKVENCU PEPTIDA

BLOKIRANJE AMINO I
KARBOKSILNE GRUPE

SINTEZA PEPTIDA

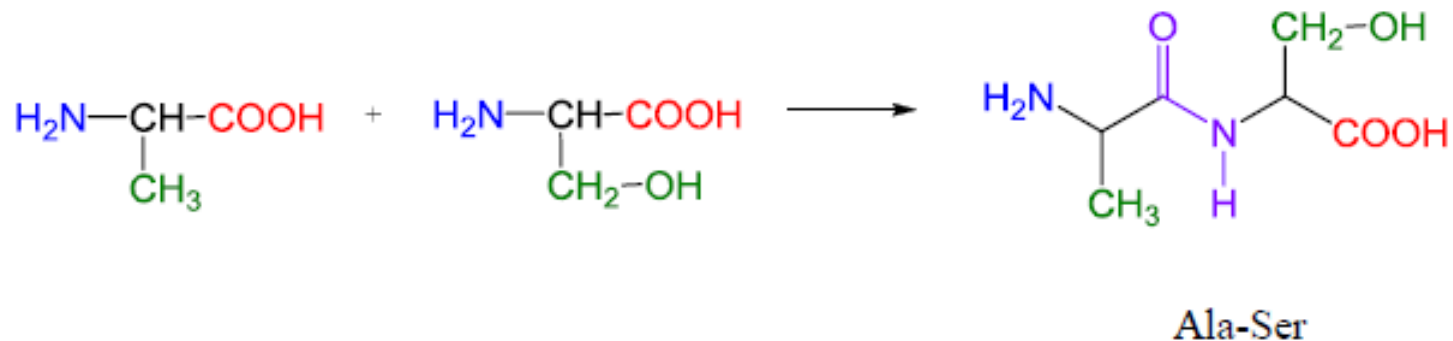
DEBLOKIRANJE AMINO I KARBOKSILNE
GRUPE

Peptidi

Hemijske sinteze

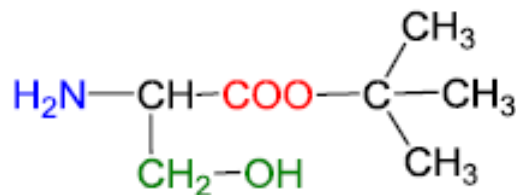
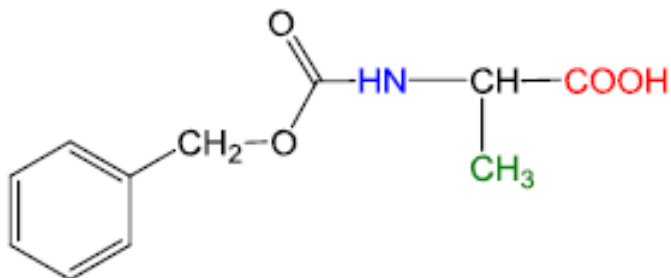
Utvrđiti sekvencu peptida

Peptidi

Hemijske sinteze

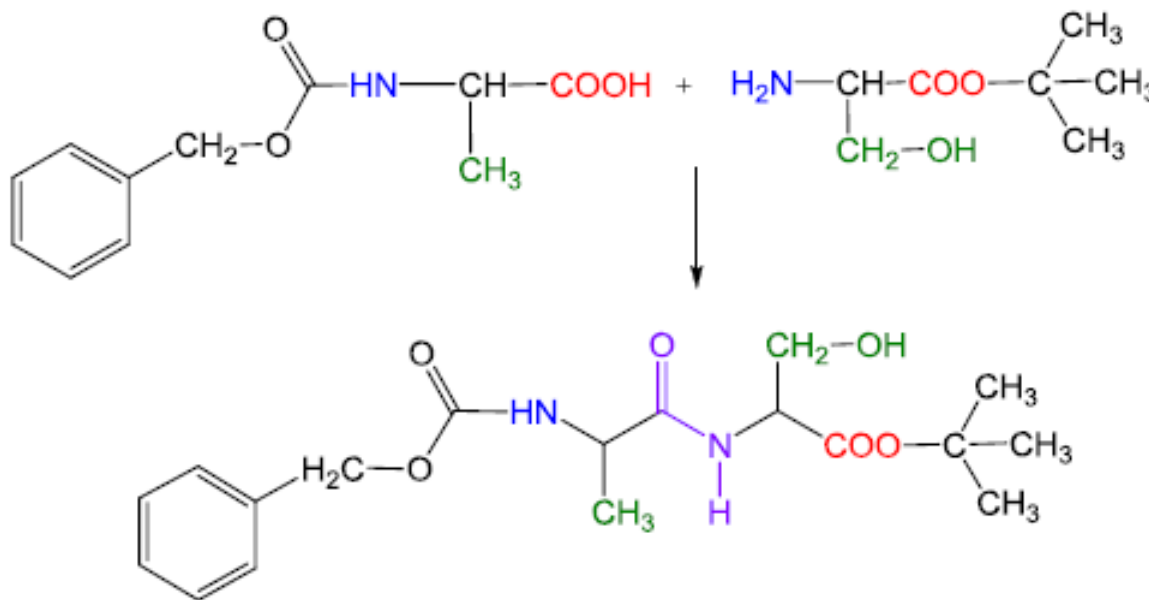
Blokiranje amino i karboksilne grupe

Peptidi

Hemijske sinteze

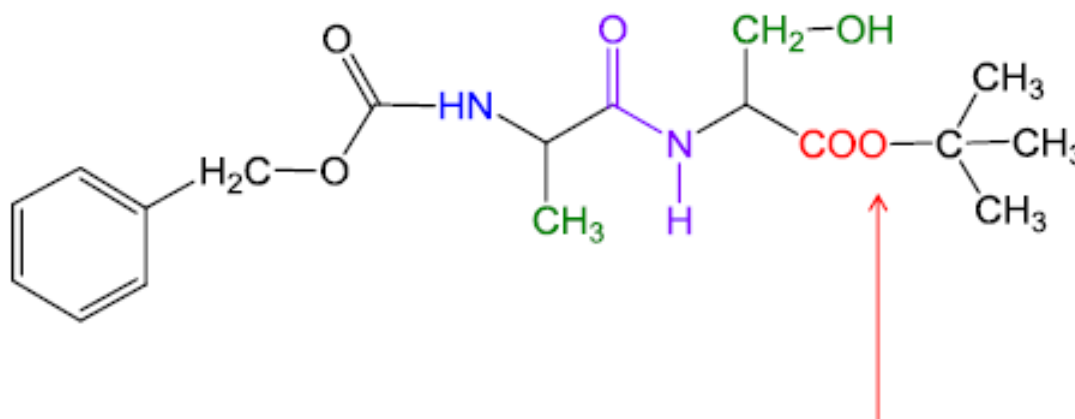
Sinteza peptida

Peptidi

Hemijske sinteze

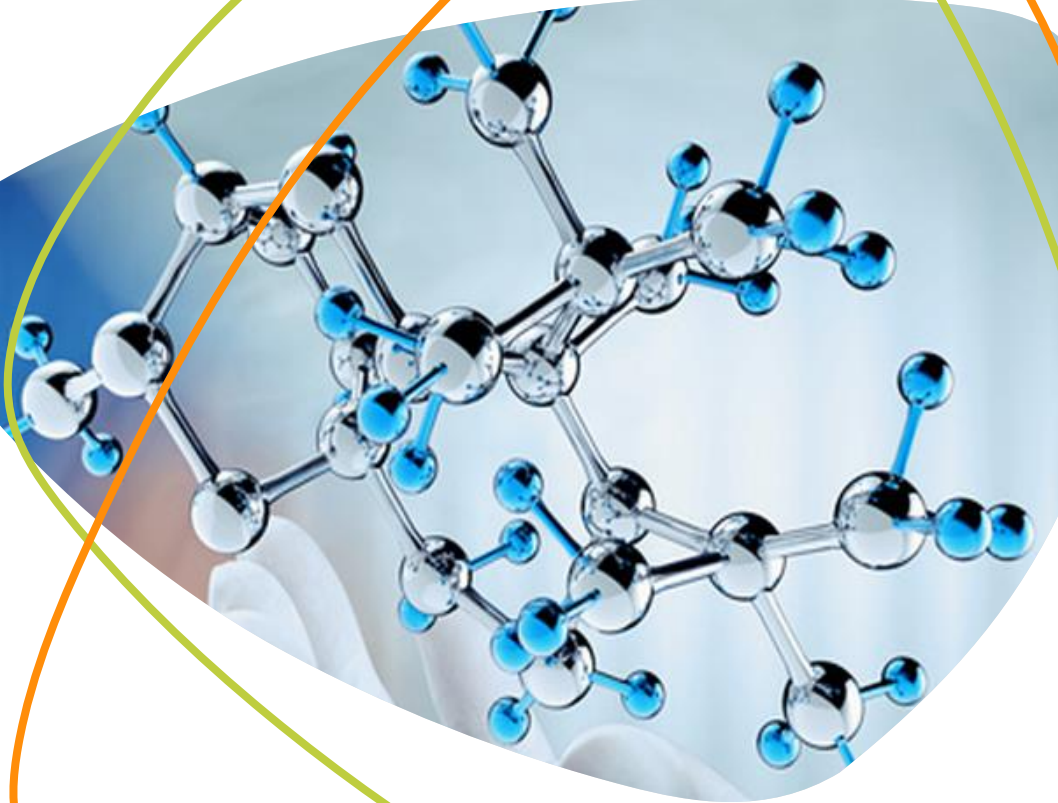
Deblokiranje amino i karboksilne grupe

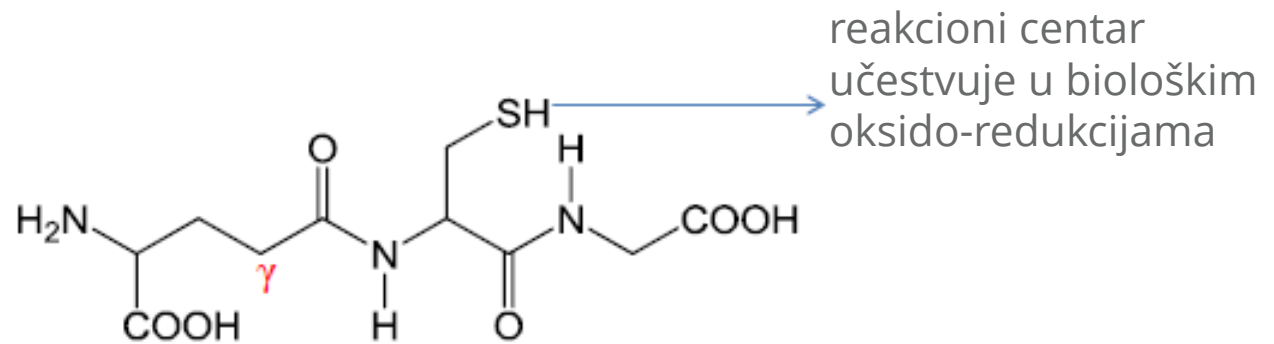
Nakon deblokiranja karboksilnu kiselinu je najlakše prevesti u hlorid koji će sa slobodnom amino grupom nagraditi peptidnu vezu.

Ukoliko se nastavlja sa sintezom, lakše je deblokirati karboksilnu grupu. Ukoliko se deblokira amino grupa Postoji mogućnost racemizacije.

Biološki važi peptidi

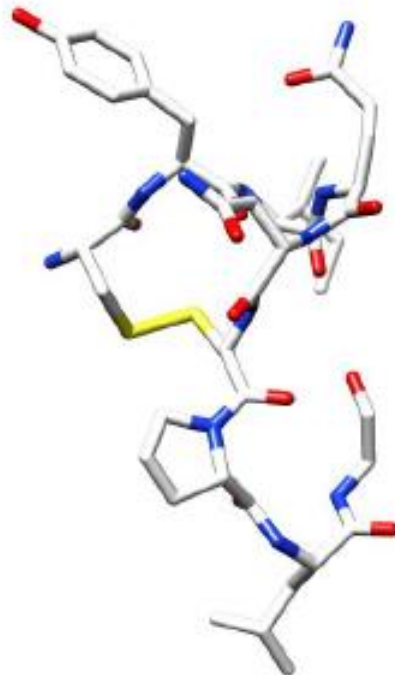
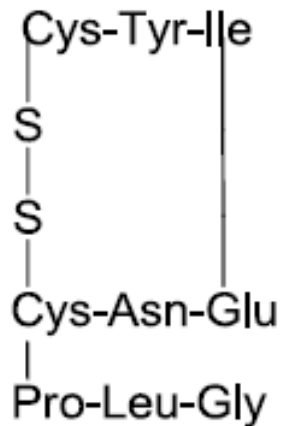

Peptidi

glutation
 γ -glutamil-cisteil-glicin

Peptidi

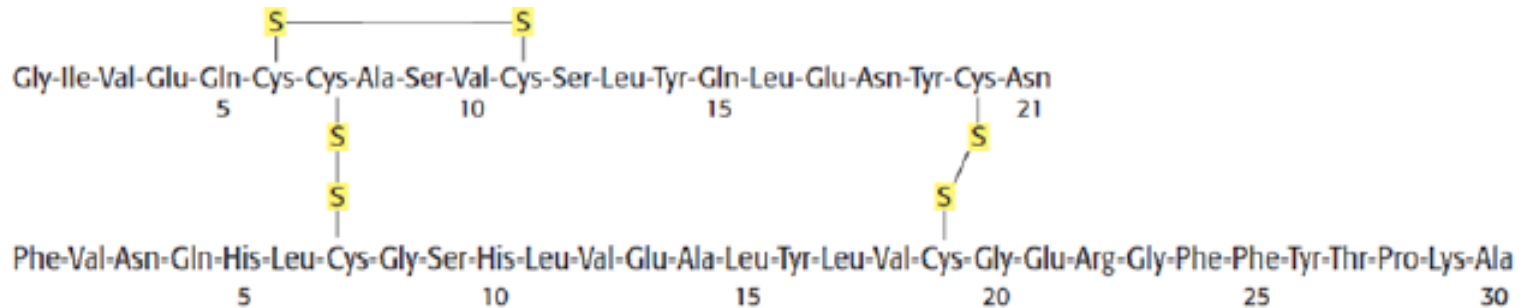
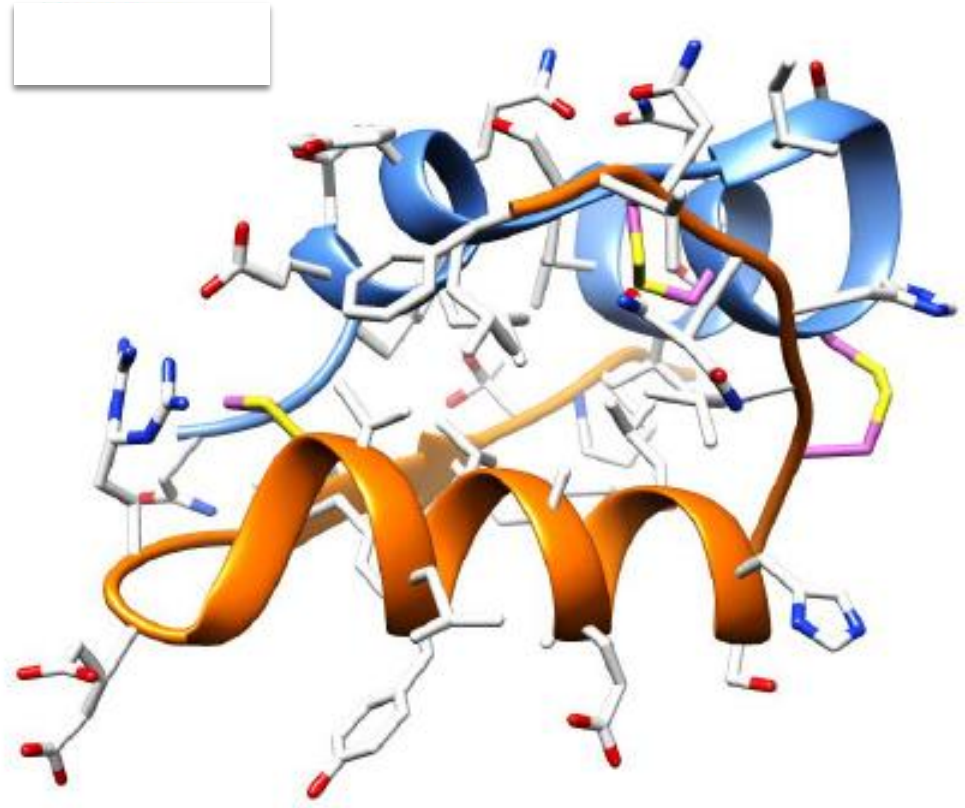
Oksitocin

Proizvod zadnjeg režnja hipofize, neuromodulator, nona-peptidni hormon koji djeluje na glatke mišiće muskulature stomaka i na lučenje mliječnih žlijezda. Ponaša se kao antidiuretik. Veće količine mogu izazvati porođaj.

Peptidi

Insulin

Hormon pankreasa koji učestvuje u regulaciji metabolizma UH kada dođe do poremećaja u razlaganju glikogena u jetri i nesposobnosti jetre da deponuje glikogen.

The image features a white, irregularly shaped area on a solid light green background. This white area is overlaid with two overlapping, hand-drawn style lines: one in orange and one in a darker green. The lines are somewhat chaotic and loop around the white area. In the center of the white area, the word "Proteini" is written in a bold, dark blue, sans-serif font.

Proteini

NIVOI ORGANIZACIJE PROTEINA

PRIMARNA STRUKTURA

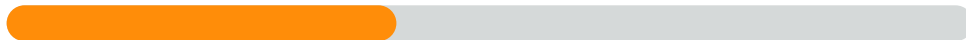
SEKUNDARNA STRUKTURA

TERCIJARNA STRUKTURA

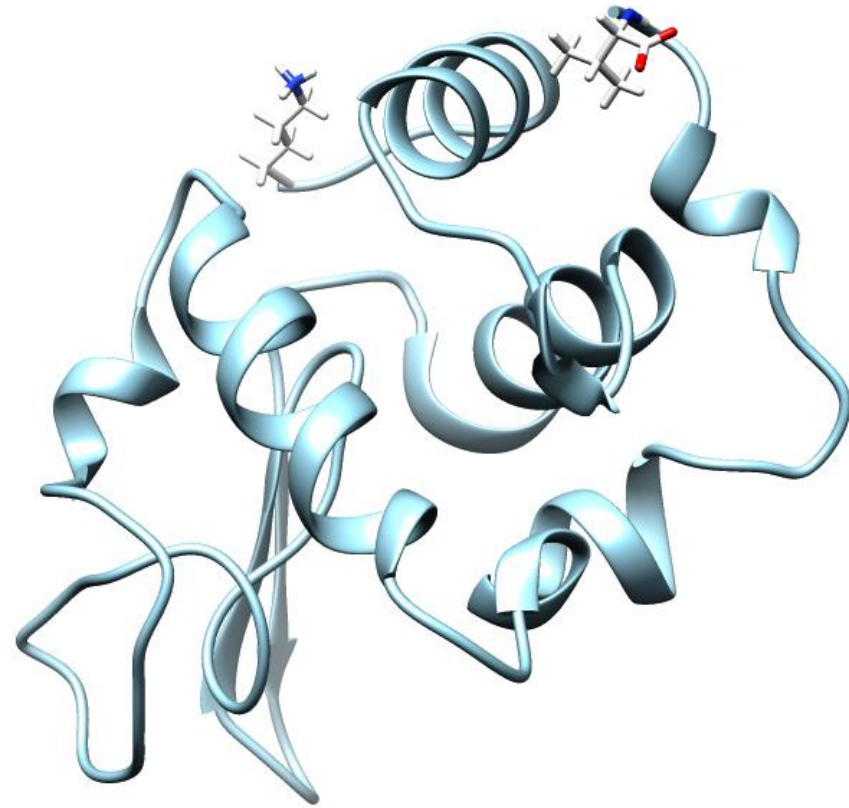
KVARTERNA STRUKTURA

Primarna struktura

predstavlja vrstu, redosled i broj L-aminokiselina u strukturi proteina.

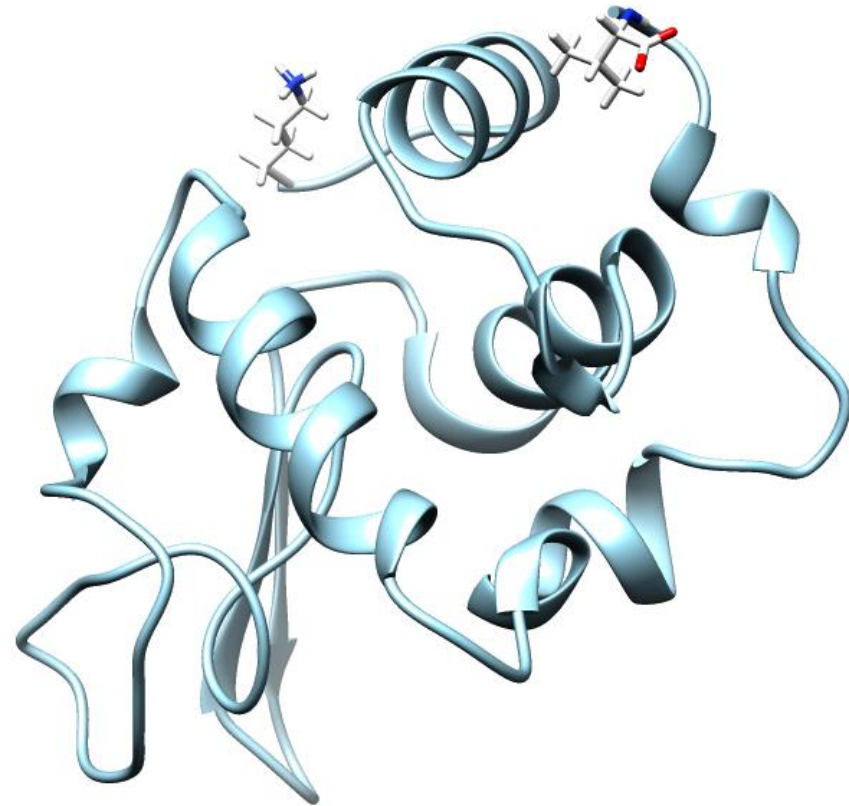
```
KVFERCELAR TLKRLGMDGY  
RGISLANWMC LAKWASGYNT  
RATNYNAGDR STDYGIFQIN  
SRYWCNDGKT PGAVNACHLS  
CSALLQDNIA DAVACAKRVV  
RDPQGIRAWV AWRNRCQNRD  
VRQYVQGCYV
```


lizozim

Primarna struktura

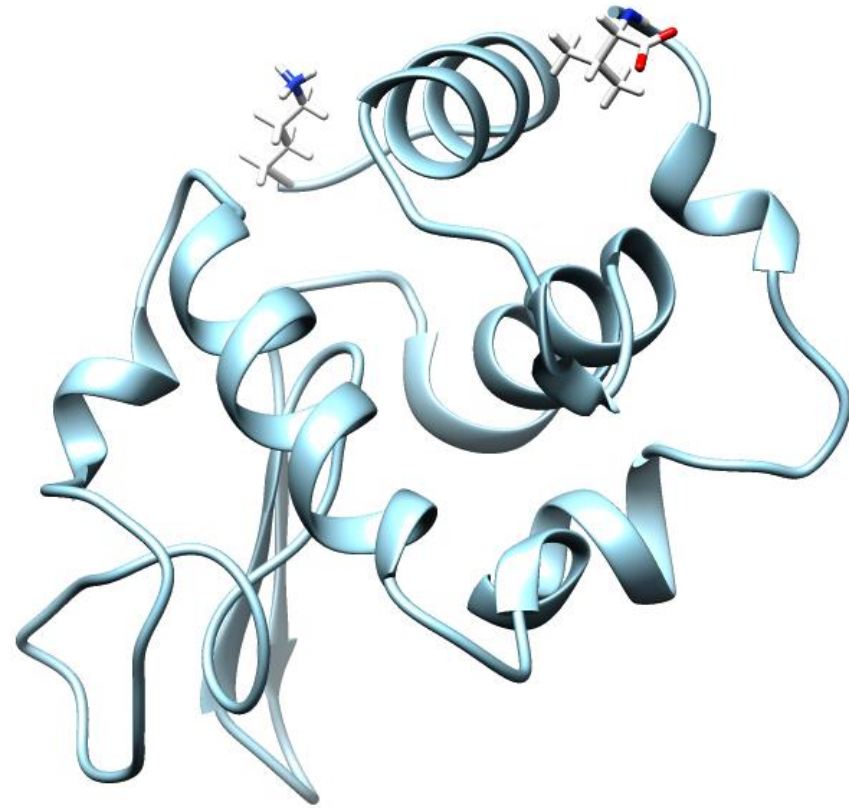
- određuje molekulsku masu proteina
- određuje njegovu konformaciju, tj. tip sekundarne, tercijarne i kvaternerne strukture
- određuje biološku aktivnost proteina (enzima)

lizozim

Primarna struktura

- biološka aktivnost je određena primarnom strukturom (konfiguracijom) i višim nivoima organizacije (konformacijom)

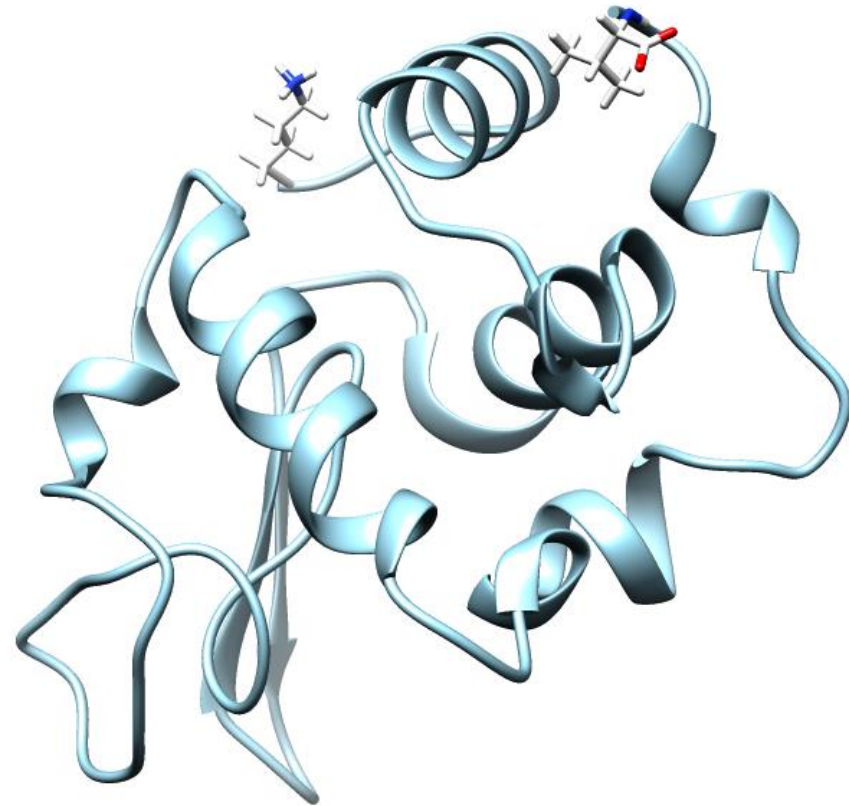

lizozim

Primarna struktura

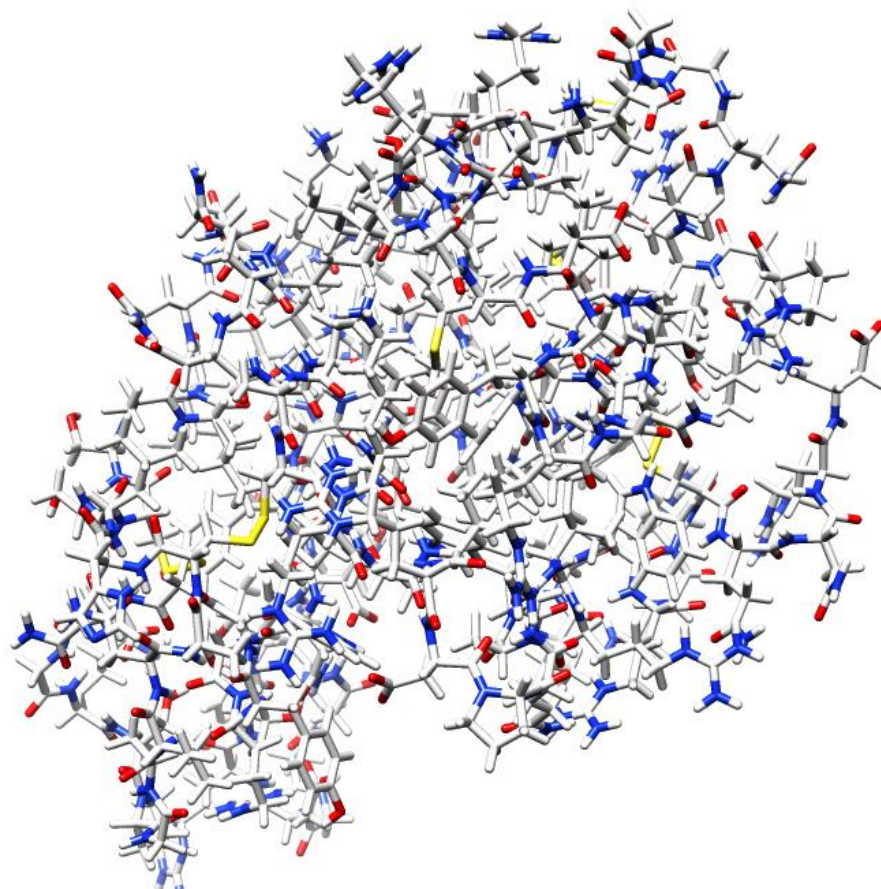
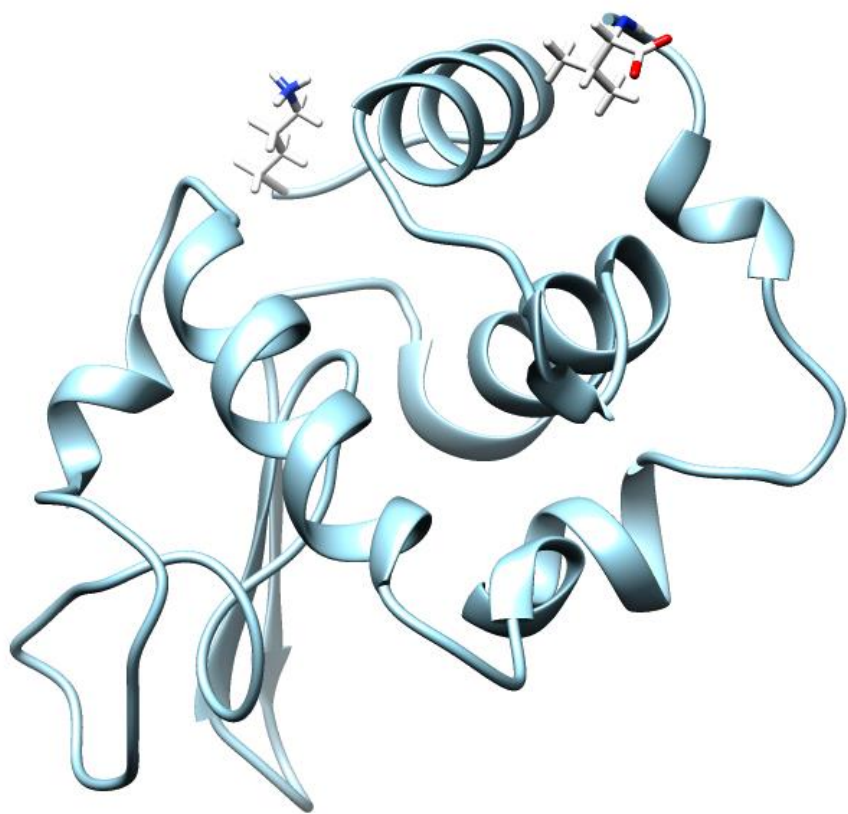
Unutar viših nivoa organizacije postoje:

- jake veze-prave kovalentne interakcije
 - peptidna veza
 - disulfidna veza
- slabe veze
 - vodonična veza
 - elektrostatičke interakcije
 - hidrofobne interakcije

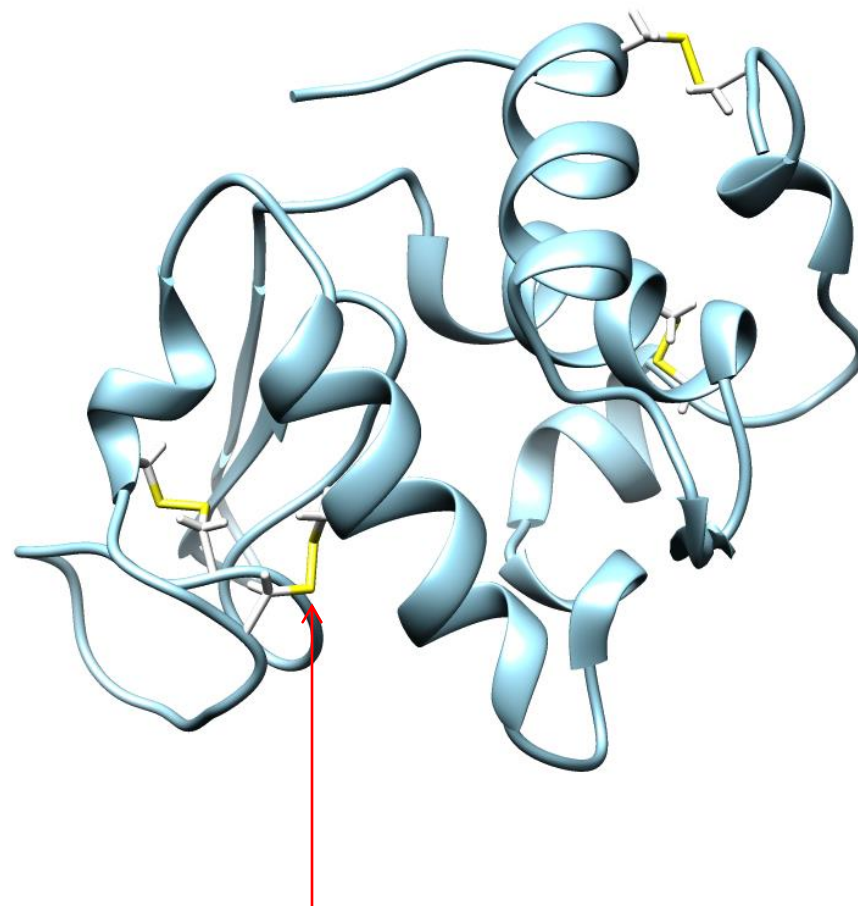
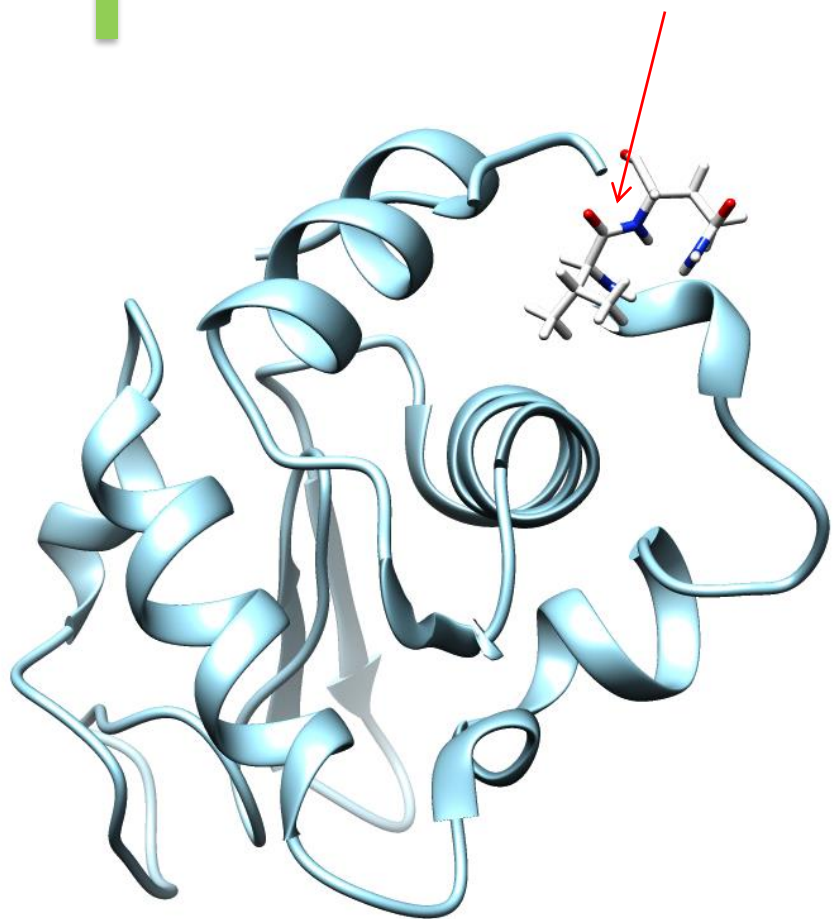
lizozim

Proteini

predstavljanje samo ugljeničnog niza

Proteini

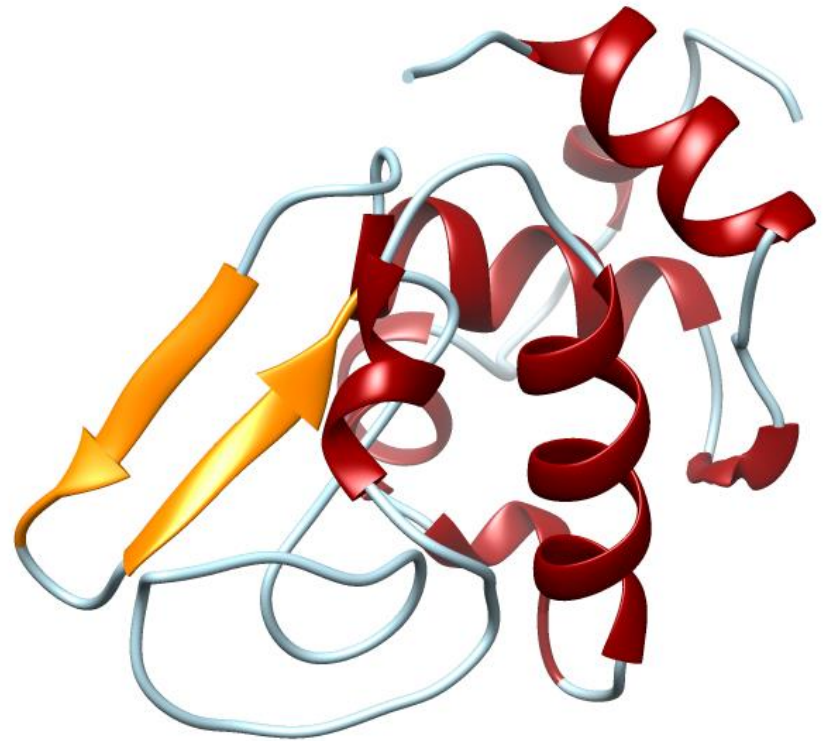

disulfidna veza

Sekundarna struktura

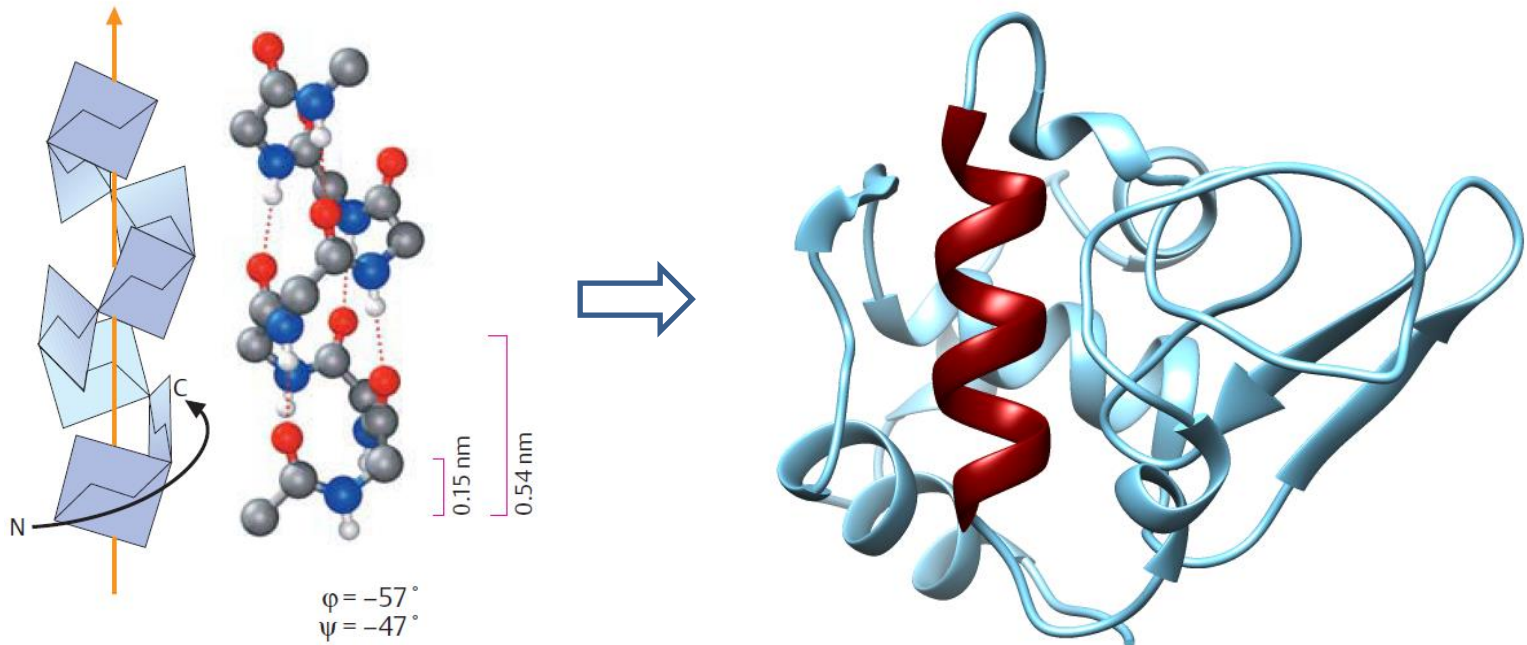
Postoji u tri konformacije

1. α -heliks
2. β -naborana
3. nasumice uvijanje

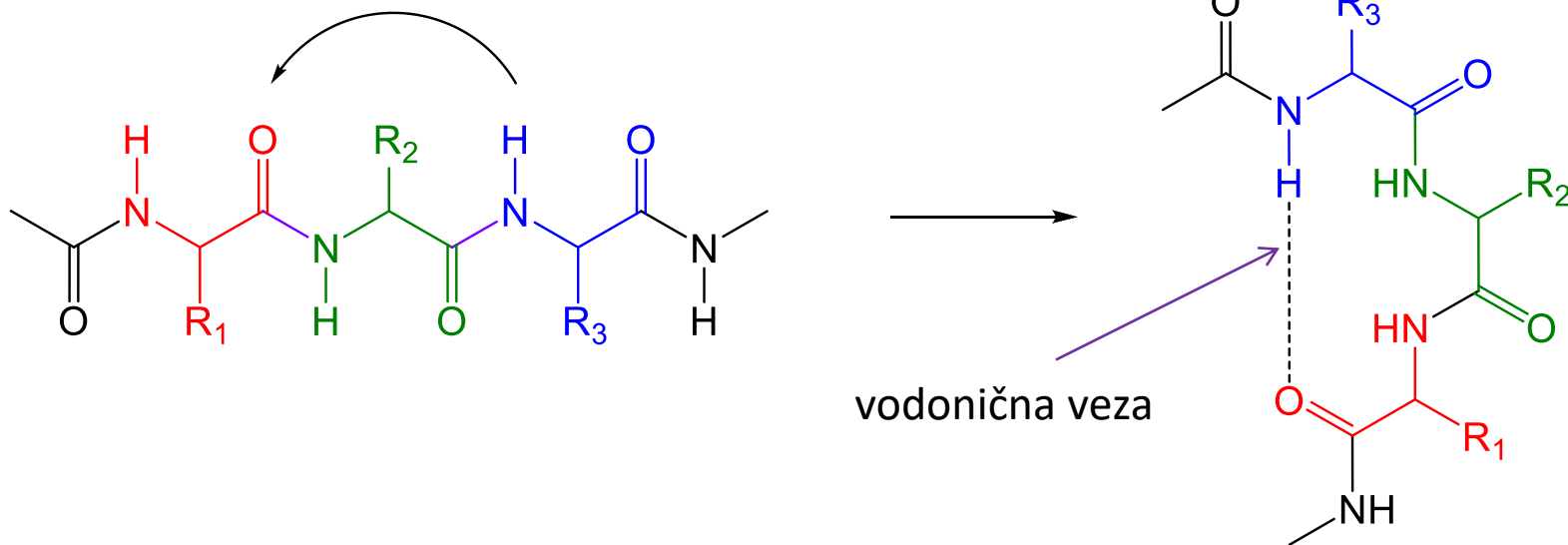
α -heliks

- Strukturu su objasnili Paling i Corey 1950 g.
- Proučavajući strukturu polipeptida zaključili su da je moguće da cijeli makroolekul bude stabilizovan vodoničnim vezama!!
- Najpovoljnija konformacija je konformacija spirale!!

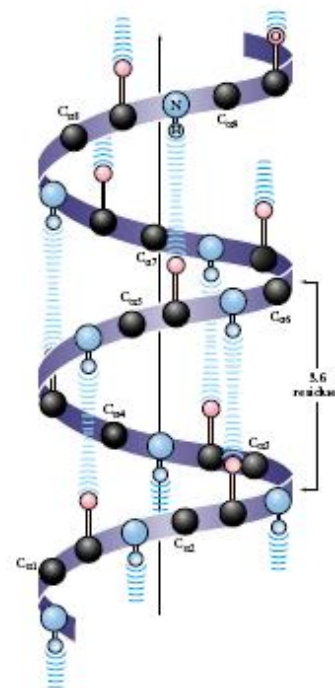
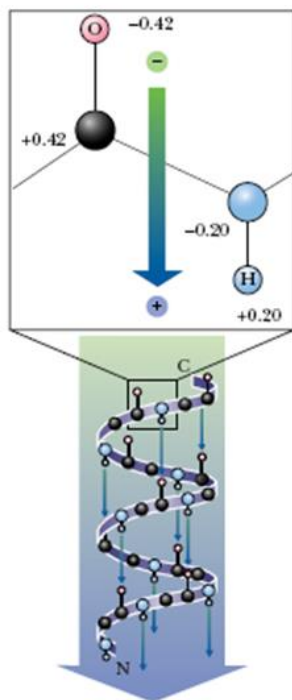
α -heliks

Insert iz strukture jednog proteina

Aminogrupa iz treće aminokiseline je donor vodonične veze karboksilnoj grupi iz prve aminokiseline

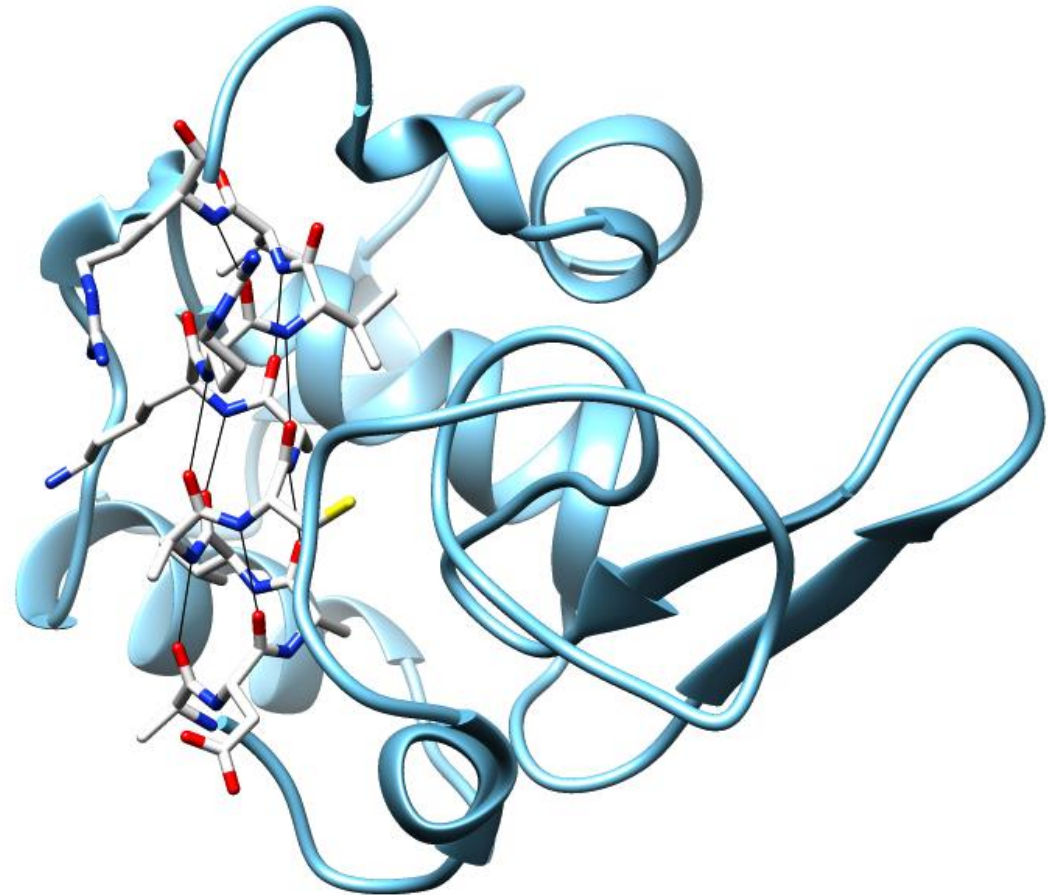
α -heliks

Smjer vodonične veze određuje smjer dipolnog momenta!

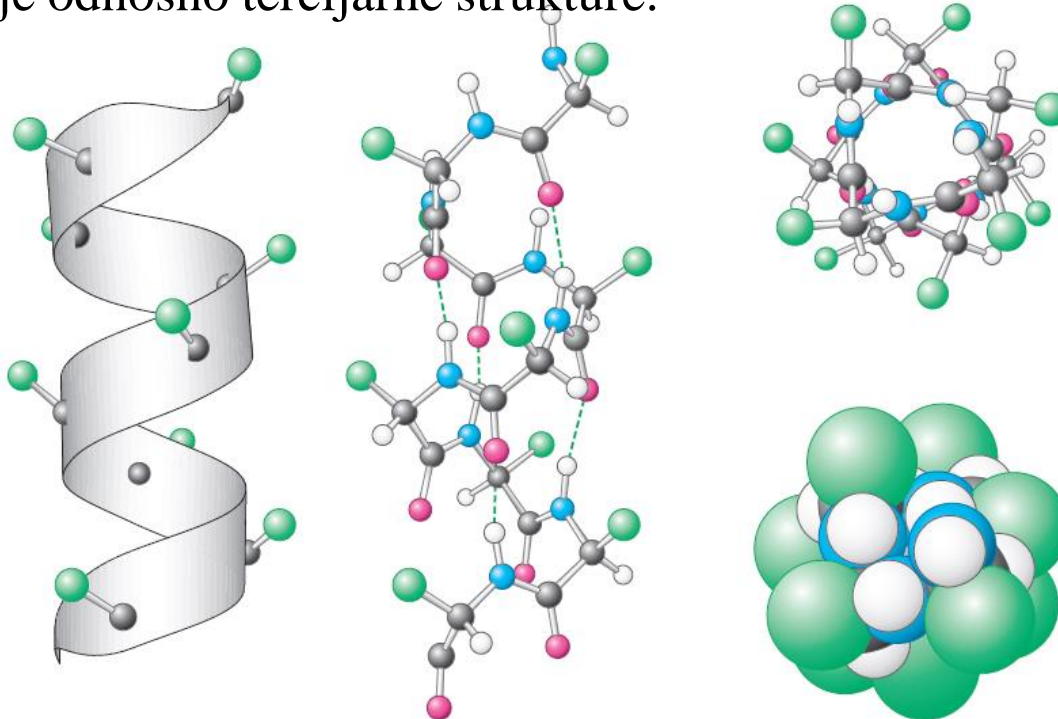
α -heliks

- Pravilan heliks u jednom navoju ima 3,6 aminokiselina.
- Jedna aminokiselina produžava niz za 1.47 \AA (0.147 nm).
- Period identičnosti je 18 AK (5 navoja)
- Navoji su udaljeni 5.44 \AA (0,544 nm)
- R ostaci su upravljani ka spolja.

α -heliks

- R ostaci su upravljani ka spoljašnjosti.
- Oni prirodnom svojih funkcionalnih grupa uspostavljaju interakcije sa drugim R ostacima što čini osnovu za uspostavljanje još višeg nivoa organizacije odnosno tercijarne strukture.

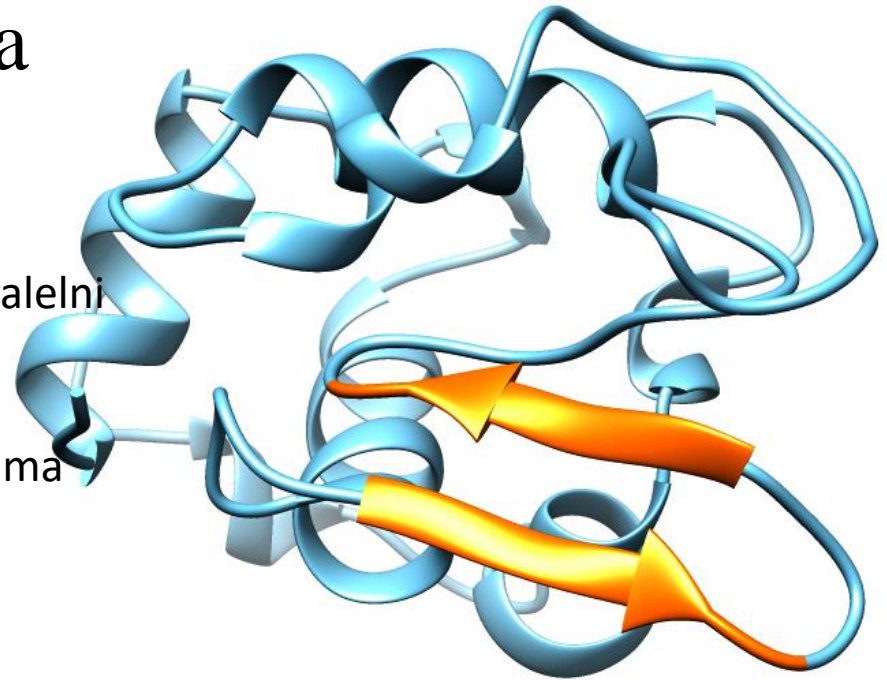
α -heliks

- Stabilnost α -heliksa narušavaju:
 - Pro, zbog nemogućnosti rotacije oko α -C* produžava niz
 - Ser, Arg, Lys, Asp, Glu mogu da naruše strukturu zbog mogućnosti građenja elektrostatičkih interakcija
- Osobe sa niskom koncentracijom Pro imaju kovrdžavu kosu!!!

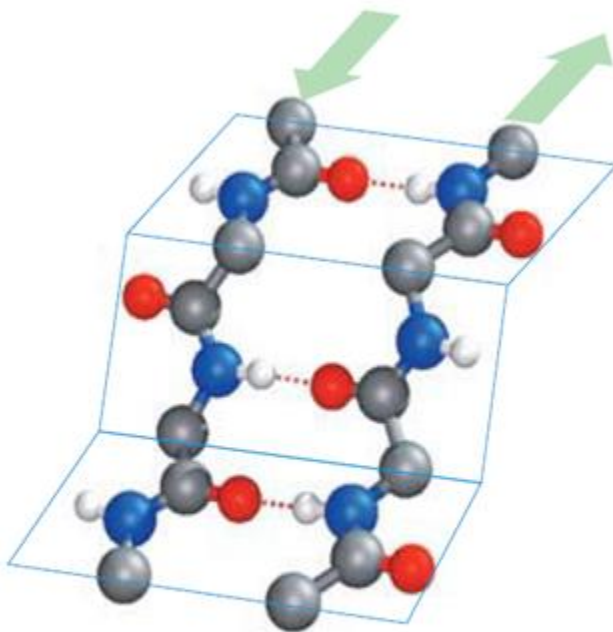
B-naborana konformacija

- Formira se kada se dva polipeptidna lanca dovoljno približe jedan drugom da postanu paralelni
- Amino grupa jednog lanca je naspram karbnilne grupe drugog
- Konformacija se stabilizuje vodoničnim vezama

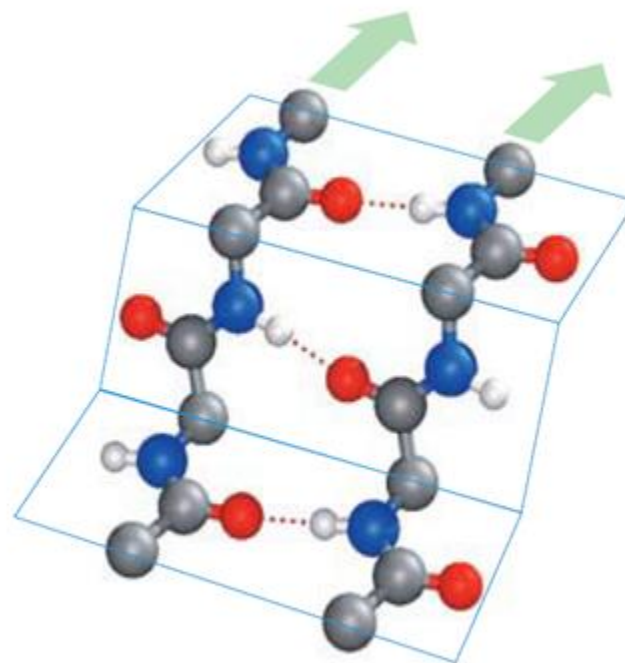
B-naborana konformacija

ravan nabiranja

antiparalelno

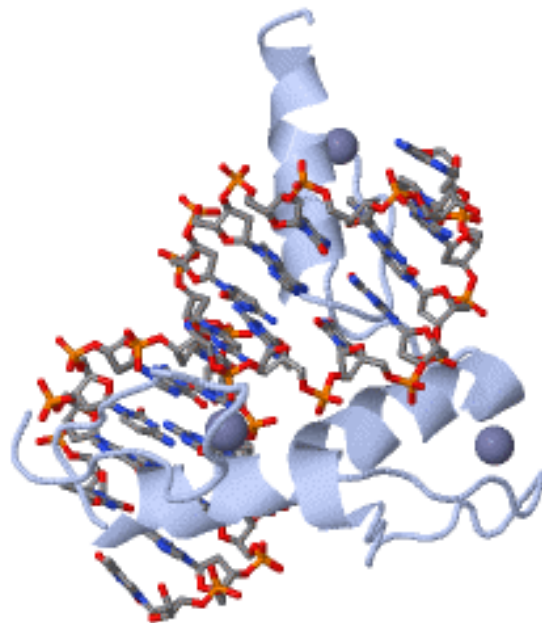
$$\begin{aligned}\varphi &= -139^\circ \\ \psi &= +135^\circ\end{aligned}$$

paralelno

$$\begin{aligned}\varphi &= -119^\circ \\ \psi &= +113^\circ\end{aligned}$$

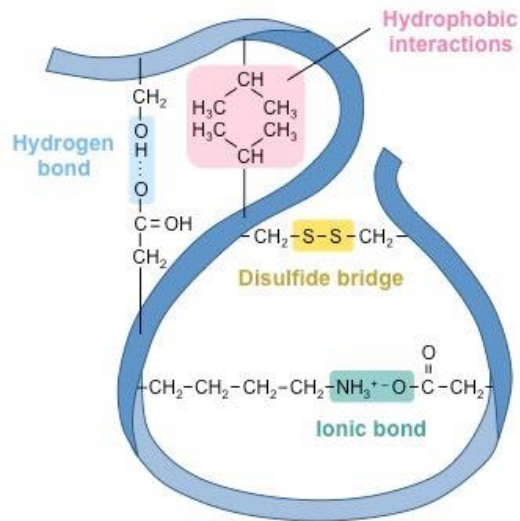
Proteini

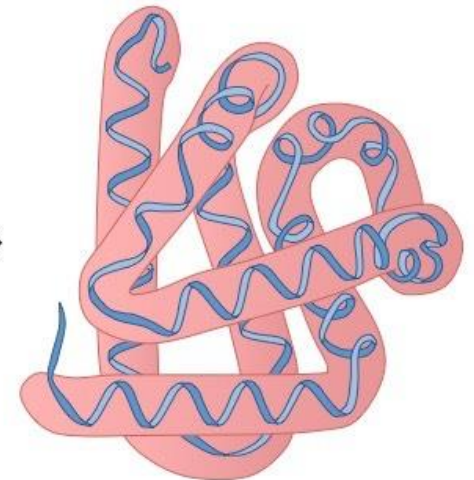
Jmol

Tercijerna struktura

- 3D izgled u prostoru
- Globularni, fibrilarni proteini
- Stabilizovana je: hidofilnim interakcijama, vodoničnim vezama, jonskim vezama, disulfidnim vezama

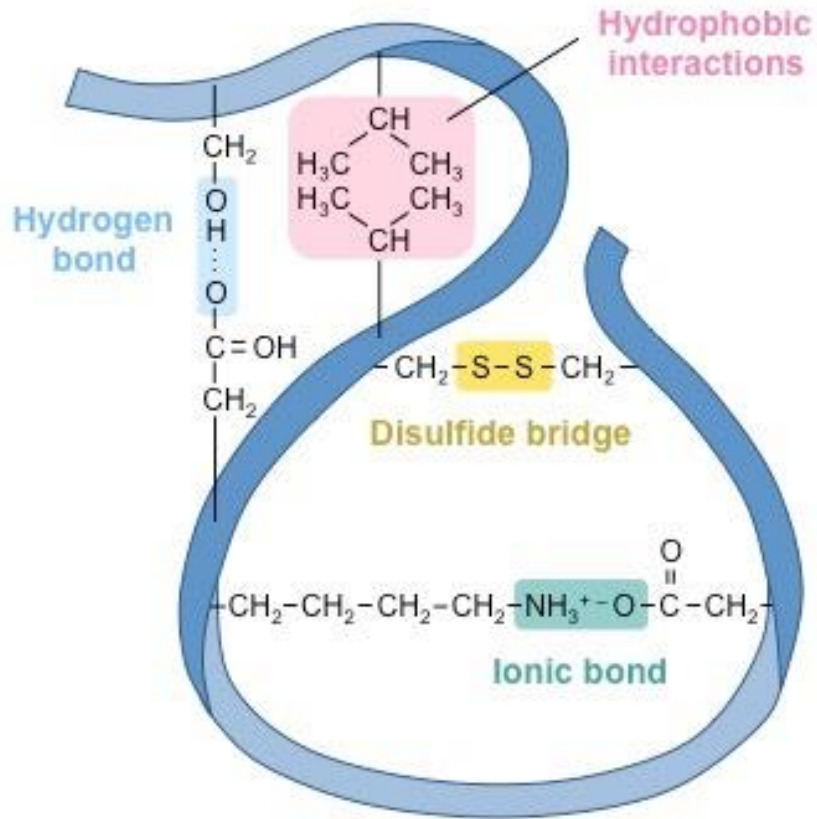

Types of side chain interactions

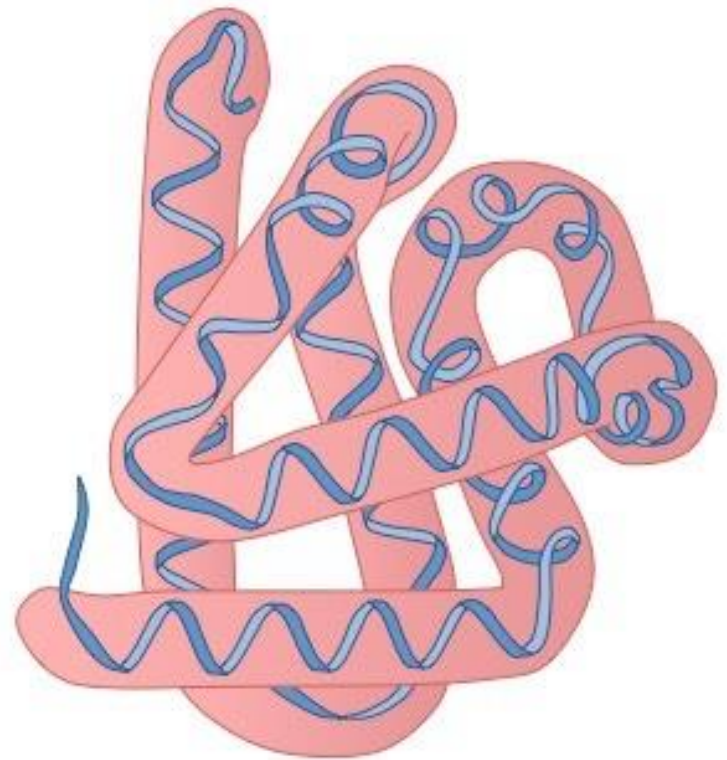

Overall 3D shape (3° Structure)

Proteini

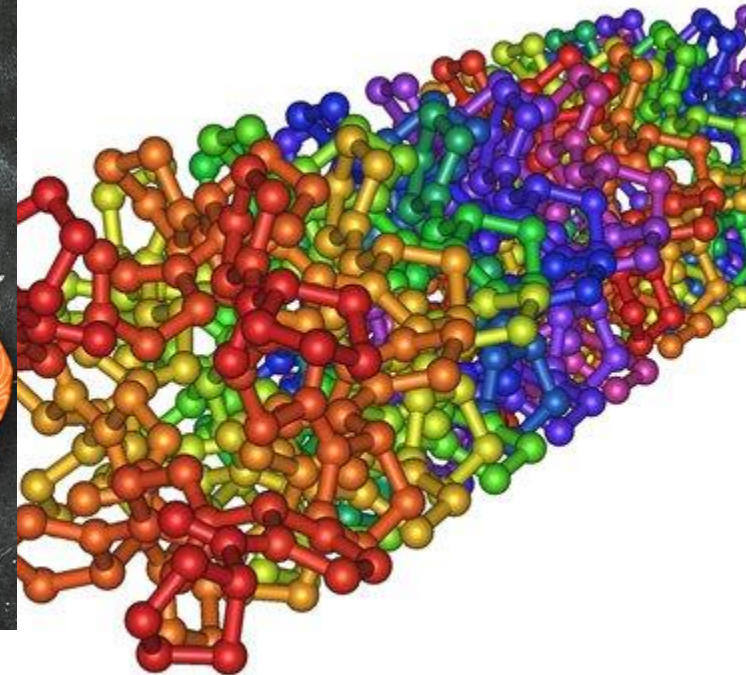
Types of side chain interactions

Overall 3D shape (3° Structure)

Fibrilarni (vlaknasti) proteini

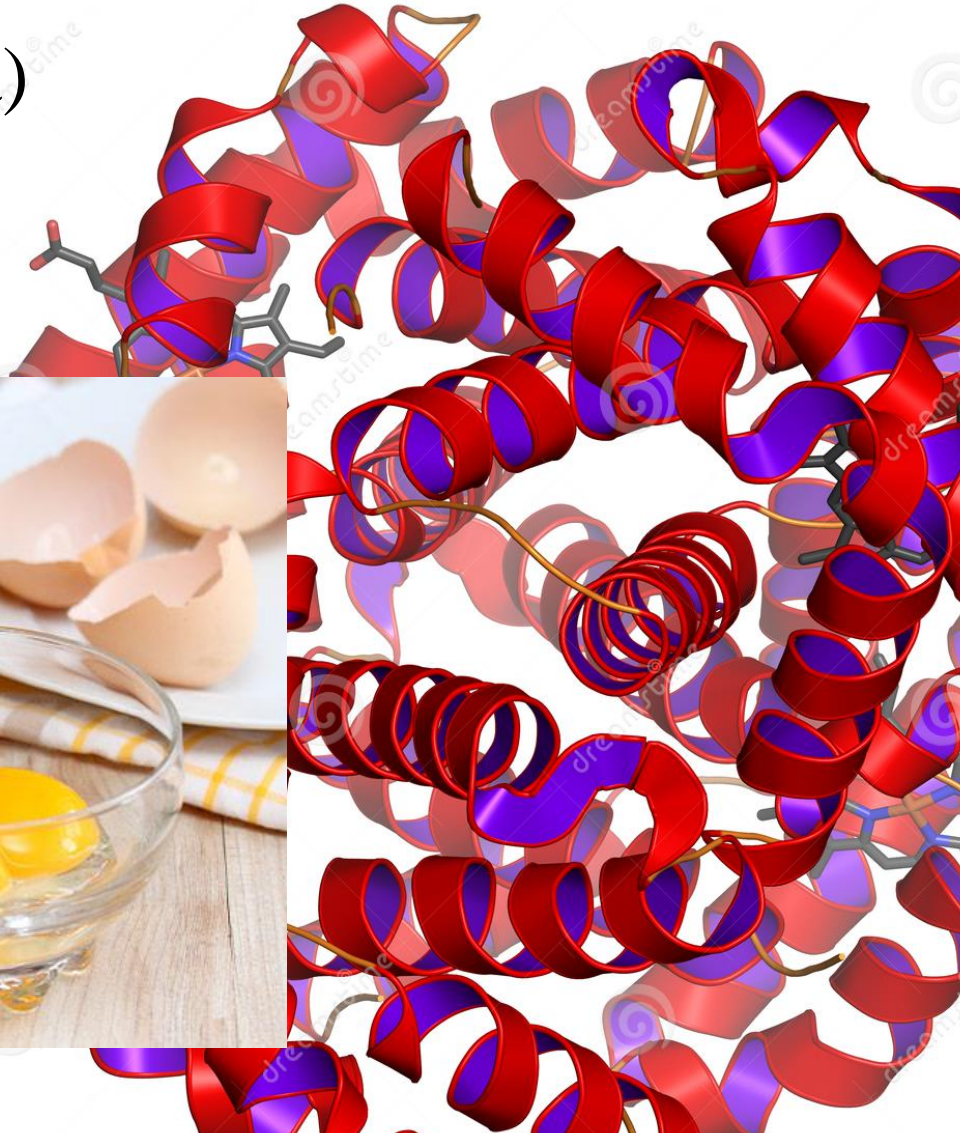
- Npr. kolagen, keratin, fibroin...

Proteini

Globuralni (kuglasti, lopta) proteini

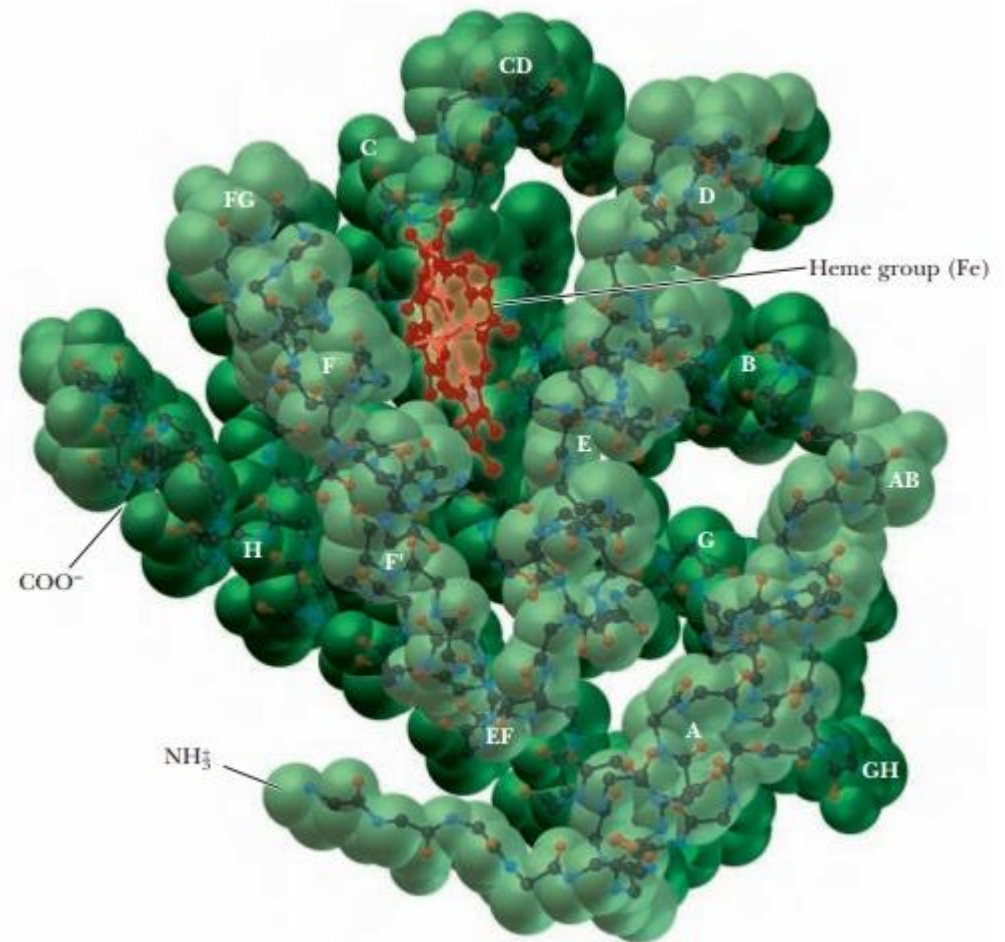
- Bjelance, albumini, neki enzimi...

Proteini

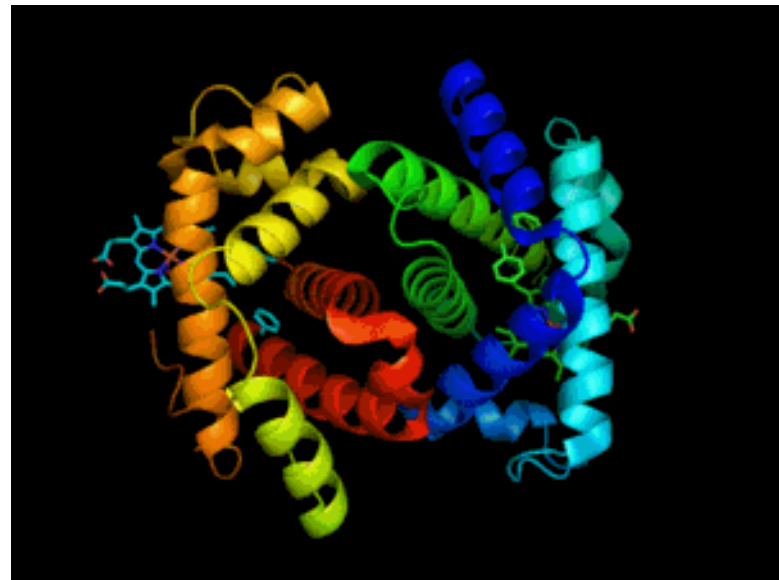
Mioglobin

- Mali, transportni protein, transportuje kiseonik
Mioglobin je bio prvi protein za koji je kompletna tercijarna struktura određena rendgenskom kristalografijom. Sastoji se od jednog polipeptidnog lanca od 153 Ak i uključuje prostetičku grupu, hem grupu, koja se takođe javlja u hemoglobinu.

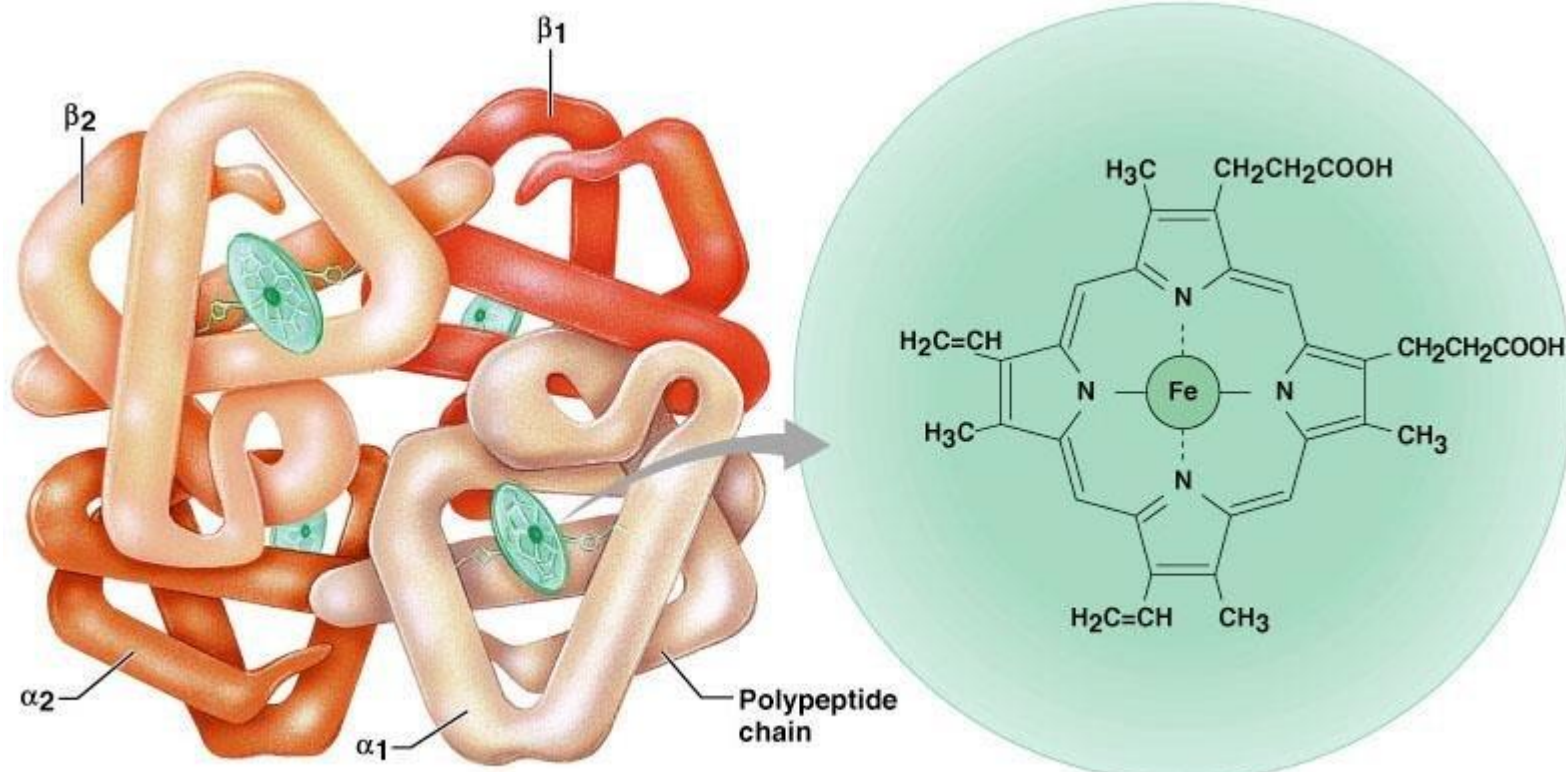
Kvaternarna struktura

- Opciona
- Imaju je bjelančevine sa većim brojem polipeptidnih lanaca
- Polipeptidni lanci su međusobno stabilizovani nekovalentnim vezama

Proteini

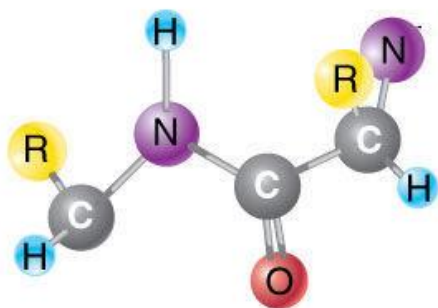
Hemoglobin

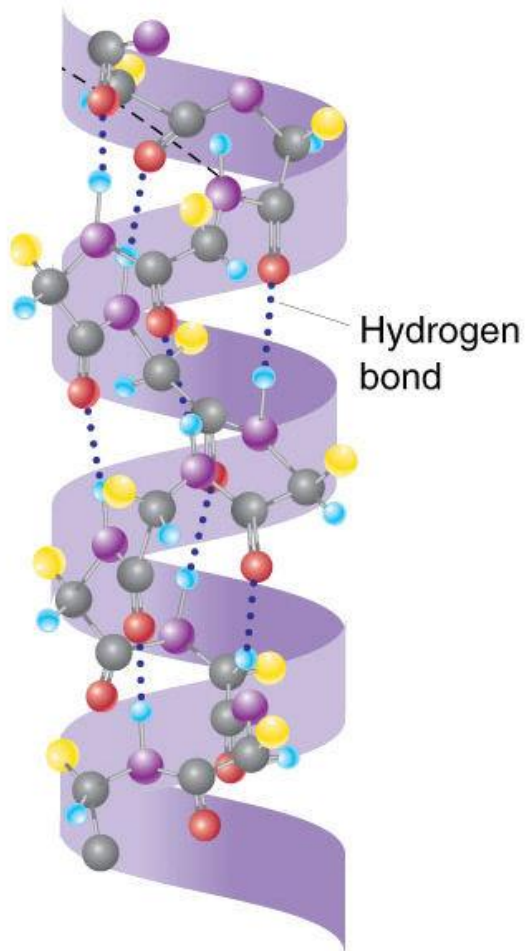
(a) Hemoglobin

(b) Iron-containing heme group

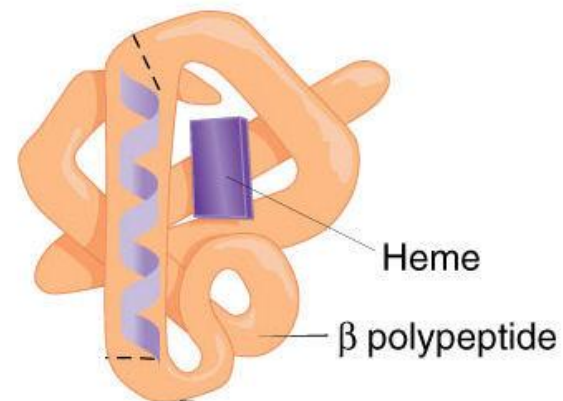
Proteini

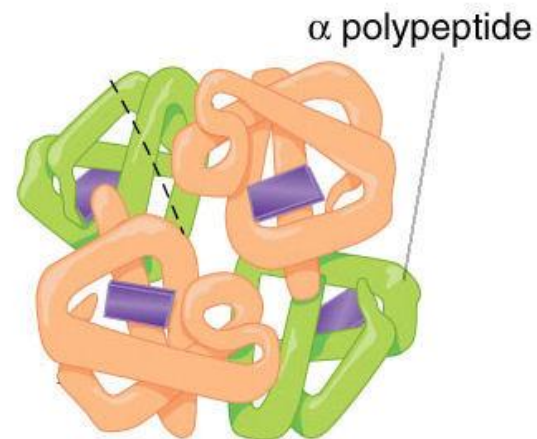
(a) Primary structure

(b) Secondary structure

c) Tertiary structure

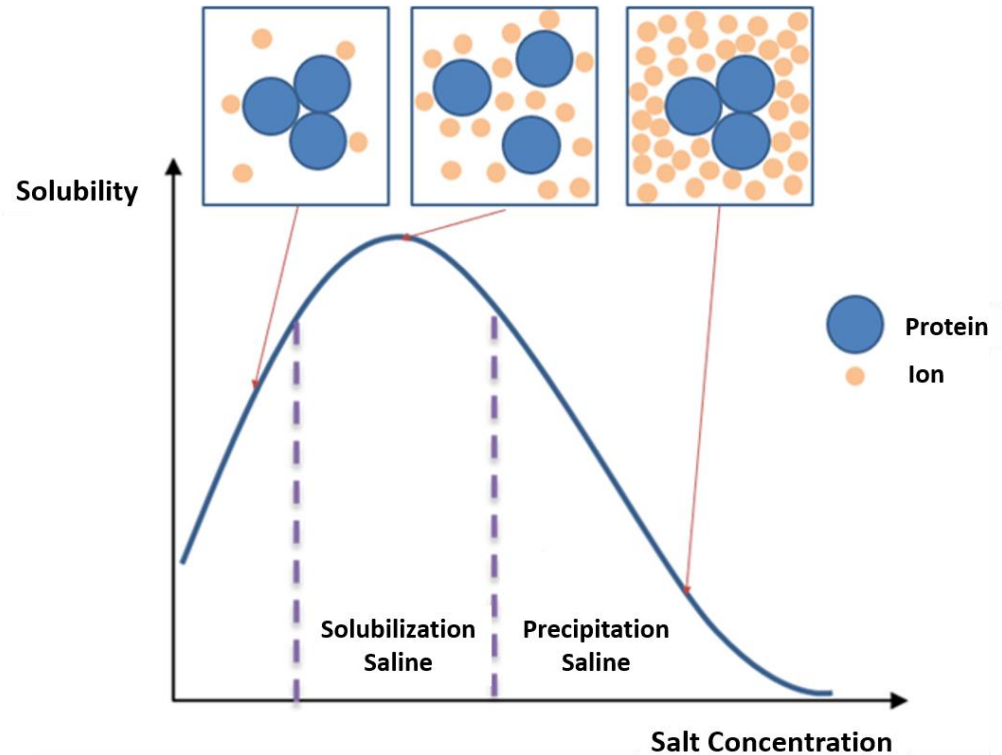

(d) Quaternary structure—

Proteini

Fizičko-hemijska svojstva

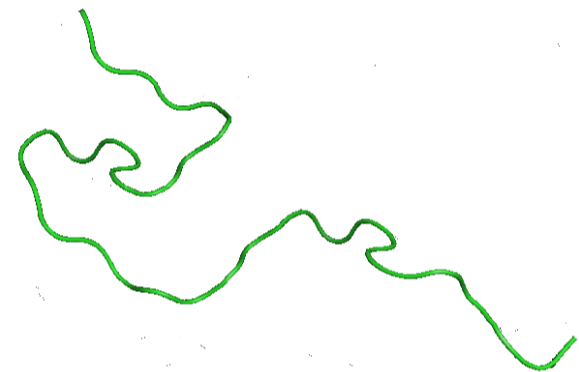
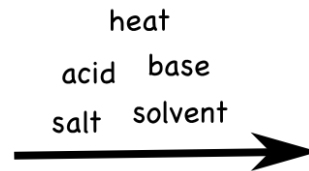
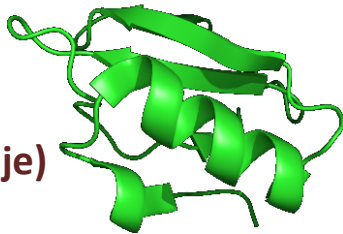
- Naelektrisanje (bočne grupe)
- Koloidni rastvori
- Rastvorljivost? (hidratacioni omotač)
- Izoelektrična tačka
- Nativna konformacija
- Denaturacija

Proteini

Fizičko-hemijska svojstva

Izolovanje (taloženje)

- Ireverzibilno (denaturacija)

- Jake kiseline i baze
- Temperatura
- Soli teških metala
- Organski rastvarači
- Mehanički uticaj

- Reverzibilno

- Isoljavanje, „salting out“
- pI

Proteini

Fizičko-hemijska svojstva

Izolovanje (taloženje)

- Ireverzibilno (denaturacija)

- Jake kiseline i baze
- Temperatura
- Soli teških metala
- Organski rastvarači
- Mehanički uticaj

- Reverzibilno

- Isoljavanje, „salting out“
- pl

